

RUMOVÁNÍ A PLANÝROVÁNÍ STAVENIŠTĚ TZV. MALÉHO LOBKOVICKÉHO DOMU NA PRAŽSKÉM HRADĚ V ROCE 1644

Aktuální diskurz o raně středověkém pohřebišti a novověkých stavbách severně Jiřské ulice

PETR KOPIČKA — † OLDŘICH KOTYZA — KATEŘINA TOMKOVÁ

Nově objevené archivní dokumenty k výstavbě tzv. Malého lobkovického domu (čp. 7/IV) na Pražském hradě v roce 1644 se staly podnětem k mezioborovému dialogu, který tyto prameny zasazuje do širšího časového a prostorového kontextu vývoje východní části hradčanské ostrožny. Vyhodnoceny jsou informace související s raně středověkým pohřebištem severně Jiřské ulice, které s vysokou pravděpodobností původně zasahovalo na pozemek čp. 7/IV a jehož pozůstatky tam byly při výstavbě objektu odstraněny. V důsledku bohaté stavební aktivity od doby románské po novověk je dochováno pouze malé torzo pohřebiště, zatímco další část ostatků se nachází rozptýlena v sekundárních polohách ve východní části Jiřské ulice a v areálu purkrabství (čp. 6/IV). Očima zpřístupněných archivních pramenů je sledována zástavba, která čp. 7/IV předcházela, a proměny majetkových poměrů v jejím nejbližším okolí, čímž se poněkud zpřesňují dosavadní výklady o stavbách a jejich vlastnících v daném prostoru do roku 1644.

RUBBLING AND LEVELLING THE CONSTRUCTION SITE OF THE SO-CALLED LITTLE LOBKOWICZ HOUSE AT PRAGUE CASTLE IN 1644 : DISCOURSE ON THE EARLY MEDIEVAL BURIAL GROUND AND POST-MEDIEVAL BUILDINGS NORTH OF JIŘSKÁ STREET

Newly discovered archival documents relating to the construction of the so-called Little Lobkowicz House (No. 7) at Prague Castle in 1644 prompted an interdisciplinary study to place these data in the broader context of the period and the spatial development of the eastern part of the Hradčany promontory. Reviewed is the information on the early medieval burial ground north of Jiřská Street, which most likely originally encroached on plot No. 7 and whose remains were removed there during the construction of the house. As a result of extensive building activity from the Romanesque to the modern period, only a small section of the burial site has been preserved, while most of the remains are scattered in secondary positions in the eastern part of Jiřská Street and in the area of the Burgrave's Seat (No. 6). Newly available archival sources refine current interpretations of the buildings in the area and their owners up to 1644 by tracing the buildings that preceded No. 7 and the changes of ownership in the immediate surroundings.

Klíčová slova — Praha – Pražský hrad – raný středověk – raný novověk – pohřebiště – architektura – Lobkovický palác – Malý lobkovický dům – klášter benediktinek u sv. Jiří

Key words — Prague – Prague Castle – Early Middle Ages – Early Modern Ages – burial ground – architecture – Lobkowicz Palace – Little Lobkowicz House – St. George's Benedictine Convent

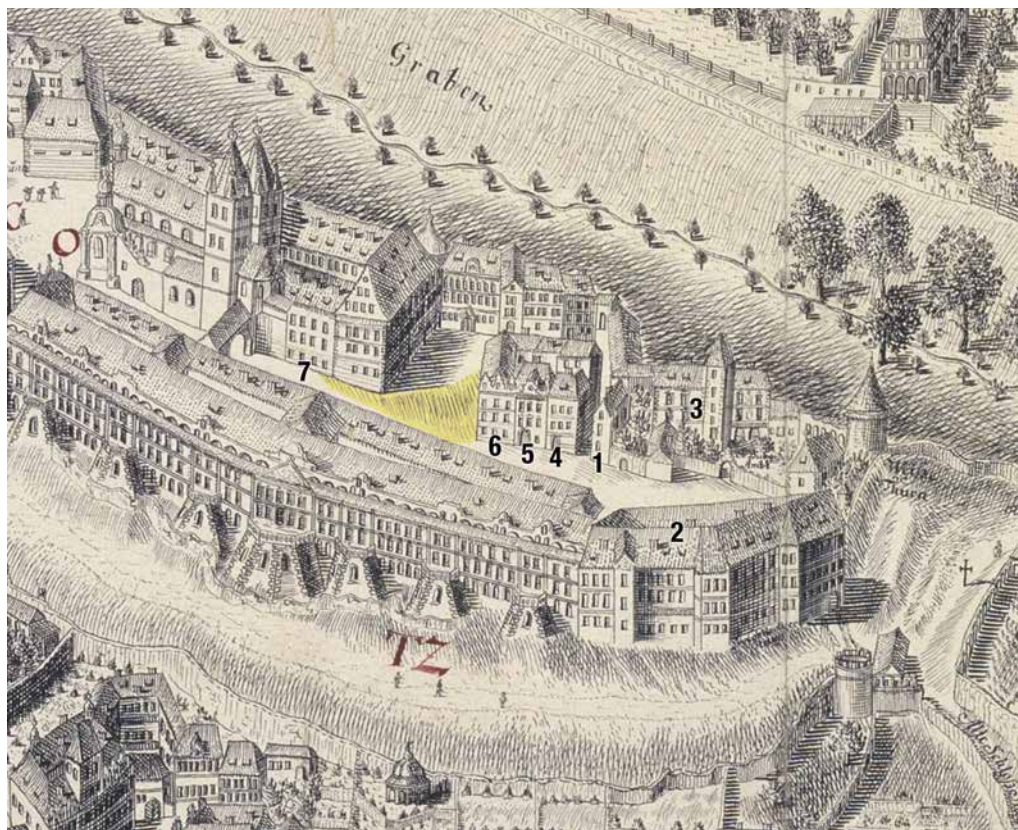
Od časů třicetileté války patřilo několik domů v nejvýchodnější části Pražského hradu knížatům z Lobkovic. Jeden z těchto domů – Pernštejnský (později zvaný Lobkovický) palác – byl jejich hlavní rezidencí v Čechách, další byly využívány jako stáje, sklady a příbytky pro služebnictvo a čeleď. Jednalo se o dva domy, resp. tři, z nichž se v ohnisku našeho zájmu ocitají stáje a jejich městiště (čp. 7/IV) ležící naproti paláci přes Jiřskou ulici (obr. 1: 1).

Podnětem k našemu příspěvku¹ se staly informace nalezené v úřední a privátní korespondenci z 1. poloviny 17. století ve fondu *Lobkovicové roudničtí – rodinný archiv* (dále LRRA), uloženém do roku 2010 ve Státním oblastním archivu v Litoměřicích, na pracovišti Žitenice a dnes na zámku v Nelahozevsi (Lobkowicz Collections, o. p. s.).² Tyto písemnosti vypovídají mimo jiné též o počátcích lobkovické držby domů na Pražském hradě z hlediska jejich nabytí a užívání. Mezi nimi se objevují i doklady o stavbě maštálí tzv. Malého lobkovického domu v roce 1644 (čp. 7/IV).³ Právě od nich a zejména několika informací v úřední korespondenci o rozsáhlé úpravě terénu, která této stavbě předcházela, vedla cesta k mezioborovému dialogu, do nějž vstoupily poznatky archeologie a výsledky dosavadních stavebněhistorických průzkumů. Cílem našeho příspěvku je prezentace dialogu, na jehož jedné straně stojí archivní prameny, dovolující nám sledovat nejen

1 První verze studie byla zpracována v letech 2007–2008 pro jedno z čísel sborníku *Castrum Pragense*, které však nakonec nebylo vydáno. V souvislosti s aktuálním archeologickým zájmem o východní část Pražského hradu jsme se rozhodli, že se k tématu vrátíme. Více než patnáctiletý odstup si vyžádal aktualizace, které mezioborový dialog opět posunuly dále. Oldřich Kotýza se bohužel tohoto pokračování nedožil, a proto právě jeho památce tento článek připisujeme.

2 O předání fondu vlastníkům, tj. rodině Lobkowiczů, blíže P. KOPIČKA (2011).

3 Ve fondu LRRA se držby lobkovických domů na Pražském hradě, dříve v majetku Pernštejnů, a jejich správy před rokem 1650 přímo týkají fascikly spisů P 3/1–2 a listina P 3/6. Mimo to se o nich nacházejí informace v relacích nejvyšších lobkovických úředníků (kancléře, regenta, rentmistra, inspektora), úředníků lobkovického dvora – hofštátu (hofmistra aj.) a též v rodinné, resp. manželské, korespondenci knížat, jež tu není možné ani nutně podrobně rozepisovat. Při systematickém studiu a excerpci těchto zpráv a korespondence za účelem budoucího zpracování dějin správy panství roudnických Lobkoviců v 1. polovině 17. století objevil před lety jeden z autorů (P. K.) v relacích lobkovického rentmistra Jana Jiříka Tyrhlíka Blanenského z Hohensteinu zajímavé informace o přípravě stavby právě těchto stájí naproti paláci.

Obr. 1. Josef Daniel Huber, 1769: Ortografický plán Prahy v kavalírní perspektivě – detail východní části Pražského hradu (*Wahre Laage Der Königlichen Haupt und Residentz Statt Prag*).

1 – Malý lobkovický dům (čp. 7/IV);
2 – Lobkovický palác (čp. 3/IV);
3 – purkrabství (čp. 6/IV);
4 – Jiřská čp. 8/IV;
5 – Jiřská čp. 9/IV;
6 – Jiřská čp. 10/IV;
7 – klášter sv. Jiří (čp. 33/IV).
Na plánu je velmi dobře patrné umělé snížení terénu pro domy východně od svatojiřského kláštera – **žlutě**.

(originál: Österreichische Nationalbibliothek Wien, sign. K II 92; kopie: Národní památkový ústav, generální ředitelství, sbírka plánů, ev. č. PPOP-996-5-714; graficky upravila M. Housková).

okolnosti výstavby tzv. Malého lobkovického domu, ale i širší kontext vývoje majetkových poměrů a stavebních aktivit Lobkoviců v této části Pražského hradu konfrontovaný se stavebními aktivitami předchozích období. Archeologická strana dialogu hledá odpovědi na otázky spojené s doklady pohřbívání ve východní části Pražského hradu, jejichž existence se v uvedených dokumentech odráží.

Z hlediska dosavadních výzkumů a publikací je třeba připomenout, že zatímco Lobkovickému paláci čp. 3/IV v Jiřské ulici (obr. 1: 2) byla a je věnována důkladná pozornost historiků architektury a umění (HERAIN 1918; LEWIOVÁ 1926; NAŇKOVÁ/LENCOVÁ 1995; VILÍMKOVÁ 1974; VILÍMKOVÁ 1995; CHOTĚBOR 1995; CHOTĚBOR/DURDÍK 1995) a v souvislosti se stavebními úpravami neunikl pozornosti ani archeologů,⁴ tzv. Malý lobkovický dům neboli Lobkovické stáje (čp. 7/IV; obr. 1: 1), spolu s budovou Starého purkrabství čp. 6 a domu U Zeleného ořechu čp. 11 tvořící součást bývalého areálu Domu dětí, poutal pozornost výrazně menší. V letech 1987–1988 byl zpracován podrobný stavebněhistorický průzkum území Domu dětí (KAŠIČKA/ZAHRAVNÍK 1988). Poznatky stavebních historiků však zatím byly publikovány jen v krátkém článku F. Kašičky (KAŠIČKA 1989, 208–209) a v encyklopedickém díle týmu pod vedením P. Vlčka (DVORSKÁ/SVOBODOVÁ 2000, 210–213, tam shrnuta další literatura). K archeologickému poznání severovýchodní části Pražského hradu přispívají záchranné archeologické výzkumy od 50. let 20. století, publikované však pouze v omezené míře a zpravidla jen v podobě předběžných zpráv.⁵ Z tohoto důvodu i archeologická část našeho dialogu se v první fázi opírala o archivní dokumentaci, uloženou v archivu pracoviště Pražský hrad Archeologického ústavu AV ČR v Praze a v Archivu Pražského hradu.

4 Již v roce 1960 sledoval výkopy pro geologické sondy Ivan Borkovský, který však z výzkumu uveřejnil jen drobné poznámky k zachyceným reliktním nejstarším opevněním (BORKOVSKÝ 1962, obr. 45–46, 51; BORKOVSKÝ 1969, 48, 54). Daleko rozsáhlejší záchranné archeologické výzkumy byly prováděny při nejnovější rekonstrukci paláce v 70. a 80. letech 20. století, a to pod vedením Z. Smetánky v letech 1971–1972, T. Durdíka v letech 1972–1980 (oba výzkumy celkově nezpracovány) a J. Frolíka v letech 1982–1985 (předběžně FROLÍK/BOHÁČOVÁ/ŽEGKLITZ 1988; BOHÁČOVÁ ET AL. 1988; FROLÍK/CHOTĚBOR/ŽEGKLITZ 1991). Uvedené výzkumy byly s přihlédnutím k výsledkům stavebněhistorického průzkumu vyhodnoceny v obsáhlé studii T. Durdíka, J. Frolíka a P. Chotěbora (DURDÍK/FROLÍK/CHOTĚBOR 1999). Pro úplnost dodejme, že nálezy raně středověkých hradeb v Lobkovickém paláci interpretovala v souvislosti s celkovým vyhodnocením nejstarších opevnění Pražského hradu I. BOHÁČOVÁ (2001, 237–241).

5 Informace k výzkumům I. Borkovského cf. BORKOVSKÝ 1962; BORKOVSKÝ 1969. Komplexní analýza archeologických pramenů ve východní části hradčanské ostrožny je předmětem připravované doktorské práce Michala Mrvy.

Mnoho kostí z těl mrtvých vykopávají..., aneb o raně středověkém pohřebišti ve východní části Pražského hradu

Východiskem i svorníkem, od něhož se rozbíhají naše cesty k dalším pramenům, je zpráva rentmistra lobkovických statků Jana Jiřího Tyrhlíka Blanenského z Hohensteinu,⁶ který v dopise své vrchnosti, tj. Václavu Eusebiovi knížeti z Lobkovic, dne 25. května 1644 v souvislosti s přípravou stavby maštálí v prostoru na Pražském hradě napsal: „Mezitím nic se nezahálí, rum se předce každodenně vyvozuje, mnoho kostí z těl mrtvých vykopávají a rozdílné tvrdé zdi pod tím hnojem a rumem se vynacházejí, kteréž jako nějaká tvrdá skála pevné jsou a dosti málo se jich za den zboří“ (LRRa, sign. J 1/8, fol. 63–64; viz výňatek z listu *Příloha 1*).

V době Tyrhlíkově se nejspíš nikdo nezabýval otázkou, komu nalézané kosti patřily a jak jsou staré; pokud ano, nebyl schopen ji racionálně řešit. Na druhou stranu je poněkud zarážející nevšímavost abatyše svatojiřského kláštera (viz níže) k vykopávaným kosterním pozůstatkům – o nichž bezpochyby věděla – a její zaujetí pouze plochou (pozemky), na nichž se rumovalo⁷ a měly stavět stáje. Jak dokládají níže pojednané prameny, postup rumování na jaře a v létě roku 1644 sledovala velice bedlivě s obavou o majetek kláštera, nikoli o neporušenost tehdy odkrývaných hrobů či jejich torz.

Položíme-li si tutéž otázku dnes, je třeba obrátit pozornost do mnohem hlubší minulosti, a to k pohřebišti severně dnešní Jiřské ulice. Toto pohřebiště figurující pod zkratkou JUD – podle místa nálezu primárních hrobů v prostoru vymezeném ulicemi Jiřská a Zlatá ulička u Daliborky – reprezentují nejen vlastní hroby, ale také sekundární nálezy lidských ostatků, rozptýlené na podstatně rozsáhlejší území sahající až do areálu purkrabství (čp. 6). I když první hroby byly zachyceny I. Borkovským již v roce 1952,⁸ studium archivních dokumentů a rekonstrukce pohřebiště inicioval až projekt *Pražský hrad jako centrum českého státu ve světle pohřbívání doby přemyslovské a lucemburské* (GAČR č. 404/01/0853) probíhající v letech 2001–2003.⁹

Výsledky projektu byly využity a aktualizovány v letech 2006–2008 v souvislosti s přípravou první verze této studie. Poznatky o nálezech pocházejících z výkopů a výzkumů mezi lety 1952 a 2014 poté v podobě katalogu zpřístupnili K. Tomková a J. Matiašek (TOMKOVÁ/MATIAŠEK 2016, 159–172). Vysokou dynamiku archeologických výzkumů na Pražském hradě po roce 2000 dokládá skutečnost, že když se nyní k tomuto pohřebišti vracíme, můžeme do našich úvah zapojit nová zjištění. Další pět hrobů totiž bylo objeveno při výzkumu J. Frolíka v roce 2020 (BLAŽKOVÁ/FROLÍK/MAŘÍKOVÁ-KUBKOVÁ 2021, 22).

Rekonstrukce pohřebiště je komplikována jak nedostatečnou dokumentací výzkumů z 50. a 60. let, tak torzovitým zachováním hrobů. Základní přehled informací o dosud zjištěných deseti hrobech a sekundárně nalezených lidských ostatcích představujeme v tabulkách 1 a 2. Nálezy primárních hrobů (tab. 1) se koncentrují v prostoru od čp. 10 a 9 po uličku mezi čp. 7 a 8 (obr. 2: A), tedy v přímém sousedství *rumování* v 17. století. Jedinci byli uloženi v orientaci Z–V, pokud jsou známy bližší údaje, pak leželi v natažené poloze na zádech. Dva z hrobů zjištěných I. Borkovským měly obložení opukovými kameny. V hrobech zkoumaných v roce 2020 byly podle informací J. Frolíka prokázány pozůstatky dřeva. Vezmeme-li v úvahu všechny dosud antropologicky určené ostatky, pak pohřbená komunita zahrnovala děti, dospívající i dospělé jedince včetně věkové kategorie *senilis*, ženy i muže. Postrádáme u nich hrobovou výbavu. Snad k ní mohl patřit nůž nalezený ve vrstvě ve výkopu pro vodovod před čp. 9 a 10 bez přímé prostorové souvislosti s některým z hrobů.

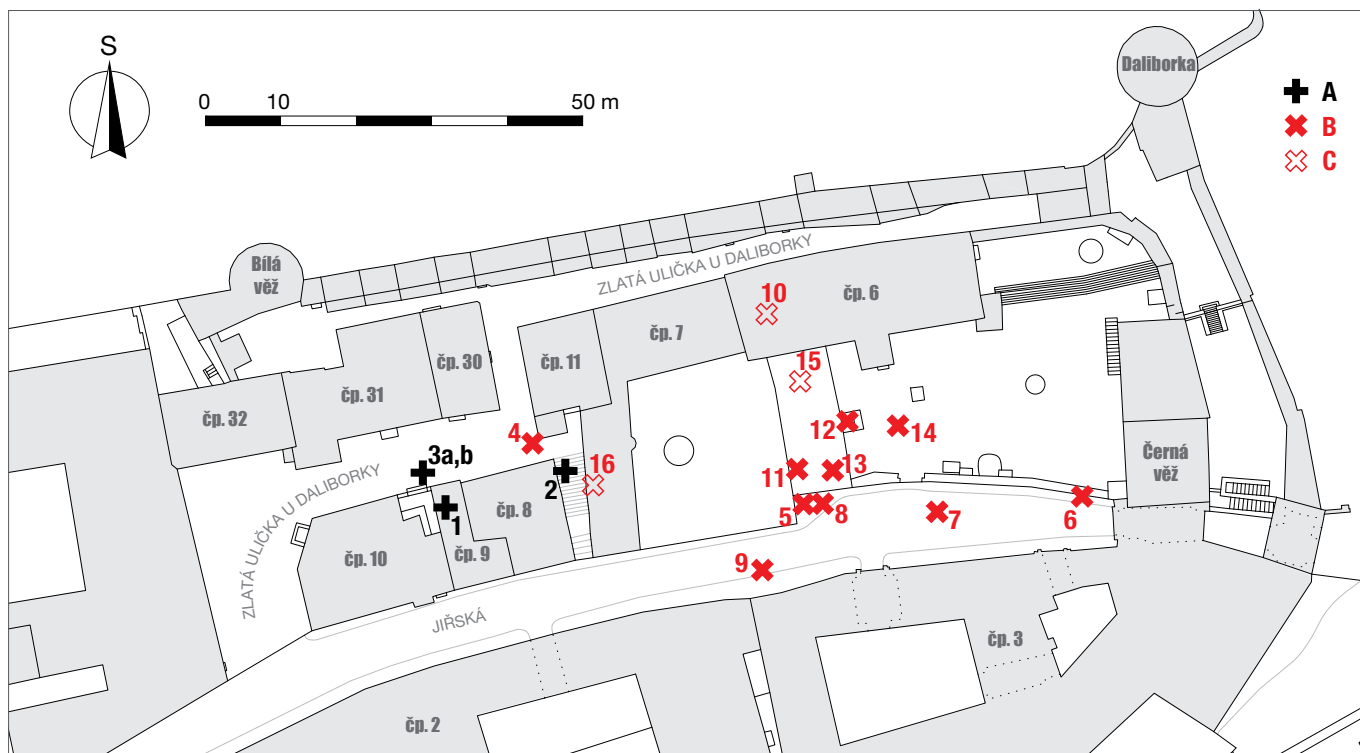
Odkud kam sahalo toto pohřebiště a co nám vypovídají o rozsahu a datování pohřbívání sekundárně přemístěné lidské ostatky a archivní prameny? V současnosti nemáme informace o tom, že by pohřebiště v oblasti čp. 8, 9 a 10 zasahovalo do Jiřské ulice. V tomto jejím úseku nezachytil

6 Jan Jiří Tyrhlík Blanenský z Hohensteinu působil v lobkovických službách v letech 1629 až 1646, kdy zemřel.

7 Termín *rumování*, který přebíráme od J. J. Tyrhlíka (*Příloha 5*) a Pavla Borotinského (viz dále), označoval úpravu terénu pro novou výstavbu zahrnující odkopání, srovnání a odvoz rumu a vykopané země.

8 Borkovského zmínky v literatuře (BORKOVSKÝ 1959, 257; BORKOVSKÝ 1962, 388; BORKOVSKÝ 1969, 134, 140) jsou neúplné a se vzrůstajícím časovým odstupem od doby výzkumu roste i míra jejich nepřesnosti. Uvádí-li I. BORKOVSKÝ (1962, 388) jako rok nálezu hrobů rok 1948, jedná se o omyl. Ani zápisky I. Borkovského, ani P. Janáka (JANÁK DENÍK) neuvádějí k roku 1948 stavební aktivitu v prostoru studovaných čp. 8, 9 a 10. Borkovským (BORKOVSKÝ 1959, 257; BORKOVSKÝ 1962, 388; BORKOVSKÝ 1969, 134, 140) v literatuře uváděné nepřesnosti v lokalizacích jsou ovlivněny záměnami čísel popisných a orientačních, která se kromě toho také měnila v průběhu času.

9 V jeho rámci byl vypracován nepublikovaný rukopis (TOMKOVÁ 2004) vycházející z dokumentů uložených v Archivu Pražského hradu (JANÁK DENÍK) a archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha (zápisník a deníky I. Borkovského: BORKOVSKÝ DENÍK 1940–1952; BORKOVSKÝ DENÍK 1961–1962; BORKOVSKÝ DENÍK 1965–1968; přírůstkové knihy nálezů z výzkumů Pražského hradu: SEZNAM NÁLEZŮ II; SEZNAM NÁLEZŮ III; ARÚ DOKUMENTACE k výzkumům z let 1984 až 1994).

archeologický výzkum v roce 2008 žádné indicie. Situace s hroby či jednotlivými lidskými ostatky nemáme – na rozdíl od sídlištních situací – doloženy ani západně čp. 10,¹⁰ ani v severní polovině Zlaté uličky u Daliborky, ani v čp. 31 a 32. Jak rozumět při hledání východní hranice pohřebiště Tyrhlíkovi informaci, že „mnoho kostí z těl mrtvých vykopávají“? Především je tato zpráva vysvětlením, proč se při novodobých rekonstrukcích čp. 7 na lidské ostatky, a to ještě sekundárně přemístěné, narazilo jen výjimečně (obr. 2: 16).¹¹ I když sotvakdy získáme jistotu, do jaké míry se v 17. století jednalo o hroby či jejich již dříve narušené pozůstatky, je – mj. pod vlivem uvedeného Tyrhlíkova svědectví – vysoce pravděpodobné, že pohřebiště do prostoru čp. 7 původně zasahovalo. V úvahu je třeba brát i to, že v těchto místech byly podmínky pro pohřební aktivity příznivější, neboť podloží zde tvořily pleistocenní vltavské sedimenty, terasové akumulace písků a štěrků, překryté sprašemi (BORKOVSKÝ 1962, 396–400; BORKOVSKÝ 1969, 14; ke geologii této oblasti blíže HERICOVÁ 2019, 70), nikoli ulehý a tvrdý břidličnatý jíl nacházející se západně uličky mezi čp. 7 a 8. Zvažujeme-li, kam nejdále na východ pohřebiště mohlo zasahovat, je třeba vzít v potaz informace I. Borkovského o jámě na dvoře čp. 7. Tato jáma se nacházela ve vzdálenosti 4,25 m od základu západního křídla čp. 7, táhla se po celé délce dvorku a byla do ní založena ohradní zeď oddělující dvůr čp. 7 od nádvoří purkrabství (čp. 6).¹² Vyústovala na severní straně domu čp. 7 v konírnách, a to ve vzdálenosti 1,8 m od románské hradby (BORKOVSKÝ 1962, 380–391, obr. 7). Obsahovala keramiku se zduřelou profilací okraje, vzhůru vytaženými okraji i kyjovitý okraj zásobnice, které lze v souladu s názorem I. Borkovského datovat do 12. až 1. poloviny 13. století. Jáma byla vedoucím výzkumu interpretována jako jáma na vybírání písků, který mohl být použit přímo na místě pro stavbu purkrabství či opravu hradební zdi, a zavezená za krále Přemysla Otakara II. Zda zásyp jámy obsahoval lidské kosti, nevíme, I. Borkovským zmíněny nejsou. Pokud by hypoteticky pohřebiště zasahovalo až do těchto míst, uvedená jáma je zničila. Absence intaktních hrobů v areálu purkrabství (čp. 6) a ve východní části Jiřské ulice nás vede k závěru, že na tomto území se nepohřbívalo. Současně relativně významný výskyt sekundárně přemístěných jednotlivých lidských kostí indikuje blízkost pohřebiště. Jeho identifikaci s pohřebištěm JUD lze považovat za spolehlivou, protože ve východní části areálu

Obr. 2. Praha, Hrad. Okolí čp. 7 (tzv. Malého lobkovického domu). Přibližná místa nálezů hrobů a přemístěných lidských kostí.

A – lokalizované hroby; **B** – sekundárně přemístěné lidské ostatky lokalizované; **C** – sekundárně přemístěné lidské ostatky, které lze lokalizovat jen rámcově k areálu či jeho části (TOMKOVÁ/MATÍÁŠEK 2016; graficky upravily M. Housková a S. Babušková, 2024).

Zlatá ulička u Daliborky:

- 1 – hroby JUD-1 až 3/1952;
- 2 – hrob JUD-4/1962;
- 3a – hrob JUD-5/1967;
- 3b – hroby JUD-6 až 10/2020;
- 4 – PHZU č. sáčku 3/1992.

Jiřská ulice:

- 5 – PHJU př. č. 14 362/1-3/1963;
- 6 – PHJU č. sáčku 255/2008;
- 7 – PHJU č. sáček 518, 527, 531, 532, 561 a 564/2008;
- 8 – PHJU č. sáček 744, 990, 991 a 1207/2008;
- 9 – PHJU č. sáčku 1492/2008.

Jiřská čp. 6 (purkrabství):

- 10 – PH6 bez čísla/1920–1930;
- 11 – PH6 č. sáčku 72/2014;
- 12 – PH6 č. sáček 88, 96, 122 a 141/2014;
- 13 – PH6 č. sáčku 193/2014;
- 14 – PH6 č. sáčku 218/2014;
- 15 – PH6 č. sáčku 255/2014.

Jiřská čp. 7 (Malý lobkovický dům):

- 16 – PH7 – př. č. 14 394/1–2/1962.

10 Raně středověká sídlištní aktivita: Malý dvůr svatojiřského kláštera – ppč. 75 (HERICOVÁ 2004). Další záchranné výzkumy dle primární ARÚ DOKUMENTACE: v čp. 10 (teplovodní vedení, nové schodiště, kanalizace – J. Frolík v roce 1984), na severní straně čp. 10 (připojka – J. Frolík v roce 1986), před čp. 32 (výkop pro kolektor – J. Frolík v roce 1991).

11 Výzkum, který proběhl v roce 2014 v JV části nádvoří, naše poznatky nerozšiřuje, protože se zastavil v úrovni dlažeb. Za informaci děkujeme M. Mrvovi, který se věnuje zpracování tohoto výzkumu.

12 V době I. Borkovského se dvůr purkrabství nacházel o 1,54 m níže než dvůr čp. 7 (BORKOVSKÝ 1962, 389).

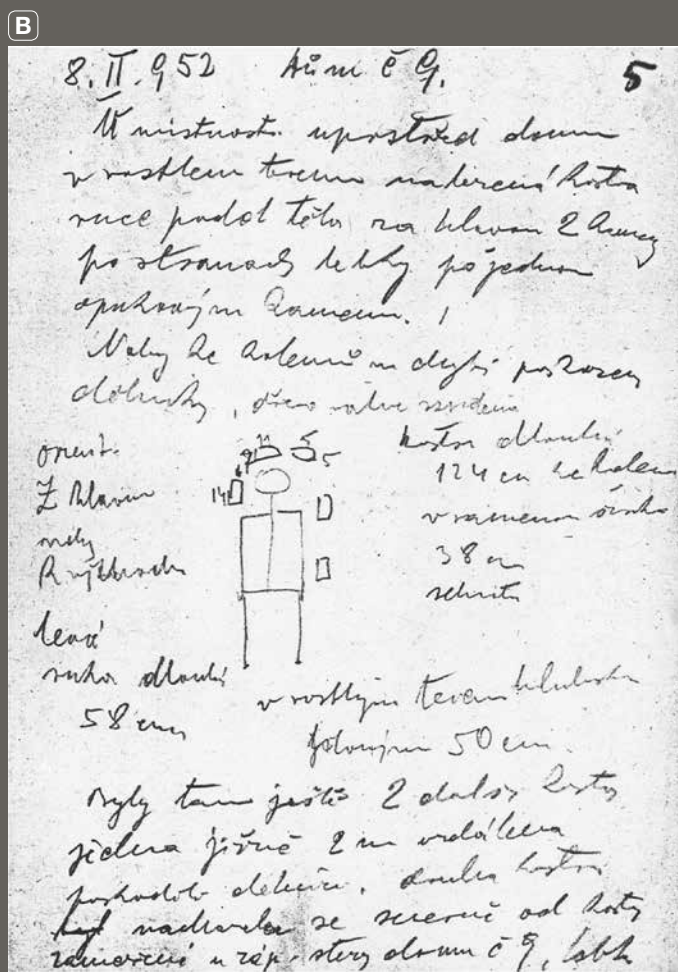
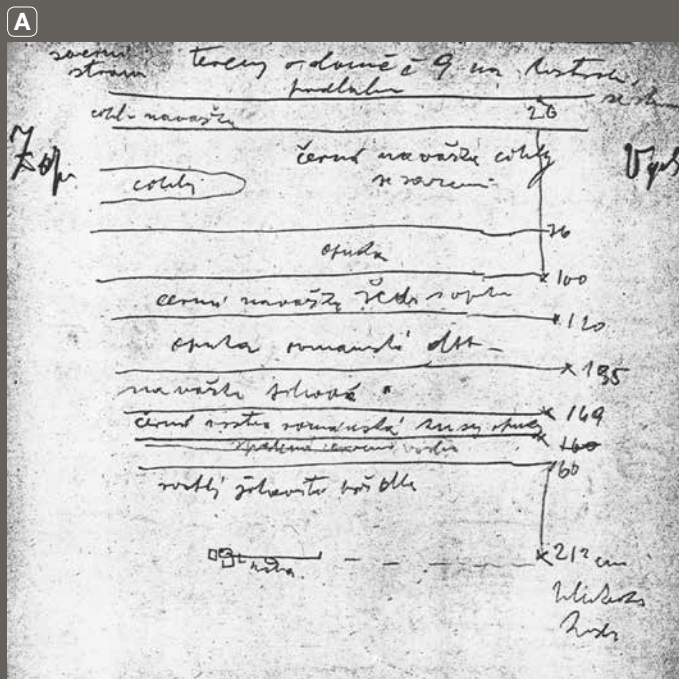
hrob	obr.	autor výzkumu	dobu nálezů	lokalizace a okolnosti nálezů	popis a zdroje	nálezy	antropologie
JUD-1/1952	2: 1	I. Borkovský	31. 1. – 8. 2. 1952	Jiřská čp. 9, u západní stěny domu; rekonstrukce objektu	Horní část skeletu v hrobové jámě zahloubené do skály zasahovala na dvorek sousedního čp. 10 (BORKOVSKÝ DENÍK 1940–1952; JANÁK DENÍK; TOMKOVÁ/MATIÁŠEK 2016, 161, obr. 5: 4).	bez hrobové výbavy	torzo skeletu nedohledáno
JUD-2/1952	2: 1	I. Borkovský	31. 1. – 8. 2. 1952	Jiřská čp. 9, v sousedství hrobů 1 a 3; rekonstrukce objektu	Pouze dolní končetiny (BORKOVSKÝ DENÍK 1940–1952; JANÁK DENÍK; TOMKOVÁ/MATIÁŠEK 2016, 162, obr. 5: 4).	bez hrobové výbavy	torzo skeletu nedohledáno
JUD-3/1952	2: 1	I. Borkovský	31. 1. – 8. 2. 1952	Jiřská čp. 9, uprostřed domu, v komůrce pod schodištěm, v hloubce 2,12 m pod podlahou; rekonstrukce objektu	Kostra od kolen dolů poškozena dělníky. Lebka obložena čtyřmi opukovými kameny, pátý kámen ležel vedle levé ruky. Ruce podél těla. Orientace: Z–V (BORKOVSKÝ DENÍK 1940–1952; SEZNAM NÁLEZŮ II; SEZNAM NÁLEZŮ III; TOMKOVÁ/MATIÁŠEK 2016, 162, obr. 5: 3).	bez hrobové výbavy; př. č. 13358/ střepy v zásypu	př. č. 14629/ kostra: žena, <i>senilis</i> , příměs ulny z jiného hrobu (JUD-4)
JUD-4/1962	2: 2	I. Borkovský	2. 6. 1962	Severní část uličky mezi čp. 7 a 8, kde vede schodiště z Jiřské ul. do Zlaté uličky u Daliborky; v hloubce 2,50 m	Zachován jen hrudní koš a zbytky lebky. „U kostry byly opukové kameny těsně po obou stranách hrudního koše, dva kameny byly nad lebkou ve vzdálenosti 15 cm“ (BORKOVSKÝ DENÍK 1961–1962, 338; TOMKOVÁ/MATIÁŠEK 2016, 164).	bez hrobové výbavy	torzo skeletu nedohledáno
JUD-5/1967	2: 3a	I. Borkovský	24. 8. 1967	Zlatá ulička u Daliborky, u východního konce domu čp. 9 nebo 10; při hloubení výkopu pro nový vodovod; v hloubce okolo 1,25 m	Původní hrob „v černé vrstvě“ byl narušen výkopem pro starší vodovodní vedení a kosti byly složeny u jeho jižní stěny. Z kostry dle původní dokumentace chyběla jedna noha a obě horní končetiny. Z uvedené vrstvy pochází nůž, keramika s kalichovitou profilací a ojedinělá příměs okrajů, které jsou podle dnešních názorů datovatelné do 12.–13. století (BORKOVSKÝ DENÍK 1965–1968, 509; SEZNAM NÁLEZŮ III; TOMKOVÁ/MATIÁŠEK 2016, 164, obr. 5/5, 5/6). Komentář: Dle deníkových záznamů byl nůž nalezen u západního konce domu mimo prostor kostry, nacházející se u východního konce domu; dle SEZNAMU NÁLEZŮ III jsou nálezy lokalizovány severně čp. 10 (blíže TOMKOVÁ/MATIÁŠEK 2016).	bez hrobové výbavy; př. č. 14638/ střepy, nůž z vrstvy mimo hrob (nedochován)	př. č. 14638/ kostra: muž <i>senilis</i> , příměs kostí krávy a neurčených kostí
JUD-6/2020 až JUD-10/2020	2: 3b	J. Frolík	IV. až XI. 2020	Zlatá ulička u Daliborky, u severního průčelí čp. 10 a 9, orientační niveleta povrchu koster 251,82 m n. m./Bpv; statické zajištění domů čp. 9 a 10	Pět kostrových hrobů v orientaci Z–V zahloubených do vrstvy s keramikou s kalichovitými okraji, překryté mladší částí souvrství (keramika se zduřelou profilací okraje, 12.–13. století). Hroby se navzájem porušovaly, což indikuje dvě stratigrafické fáze (předběžná informace BLAŽKOVÁ/FROLÍK/MAŘIKOVÁ-KUBKOVÁ 2021, 22).	bez hrobové výbavy	ve zpracování

Tab. 1. Pohřebiště JUD severně Jiřské ulice – přehled hrobů.

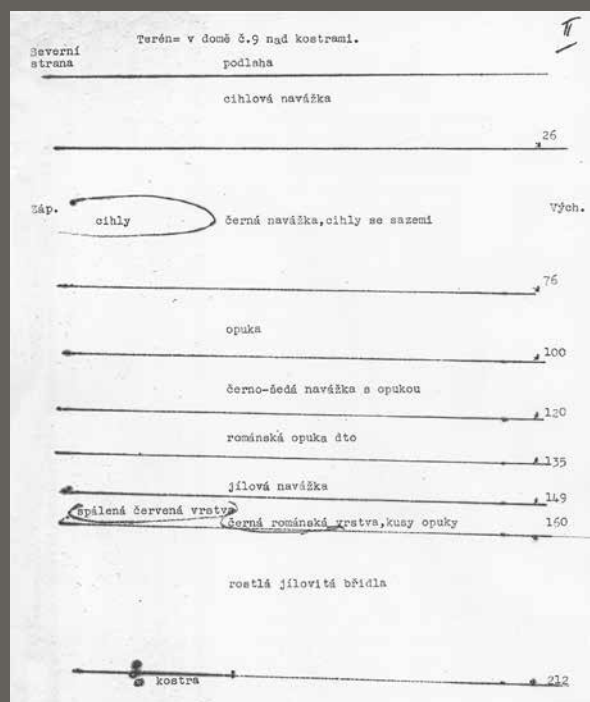
hradu v oblasti mezi Černou věží na východě a pohřebištěm u baziliky sv. Jiří (BORKOVSKÝ 1975; MAŠTEROVÁ 2016, 85–158) žádná další pohřební aktivita není doložena.

Datování pohřebiště lze opřít o pozorování zaznamenaná I. Borkovským (obr. 3–5) a o informace z výzkumu J. Frolíka (BLAŽKOVÁ/FROLÍK/MAŘIKOVÁ-KUBKOVÁ 2021, 22).¹³ Zatímco hroby zjištěné v 50. a 60. letech byly zahloubeny převážně do podloží různého charakteru – do zjílovatělé břidlice před čp. 9 a 10 či do spraše mezi čp. 7 a 8 –, právě výzkum J. Frolíka jednoznačně prokázal zahloubení do kulturní vrstvy obsahující keramiku s kalichovitou profilací okraje, resp. s jejich klasickou formou. Počítáme-li s nějakým časem, kdy nádoby sloužily v každodenním životě místních obyvatel, pak lze počátek pohřbívání datovat nejdříve do sklonku 10. století, spíše

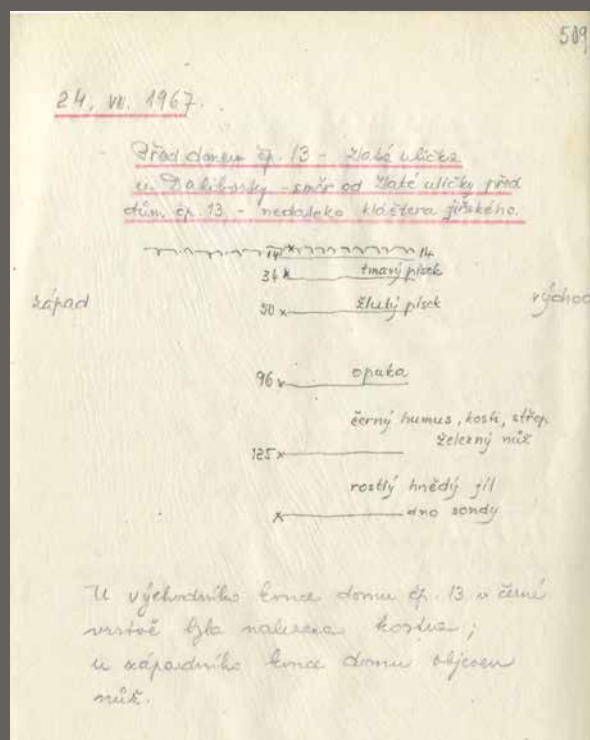
13 Za možnost nahlédnout do originální dokumentace z výzkumu patří J. Frolíkovi naše poděkování.

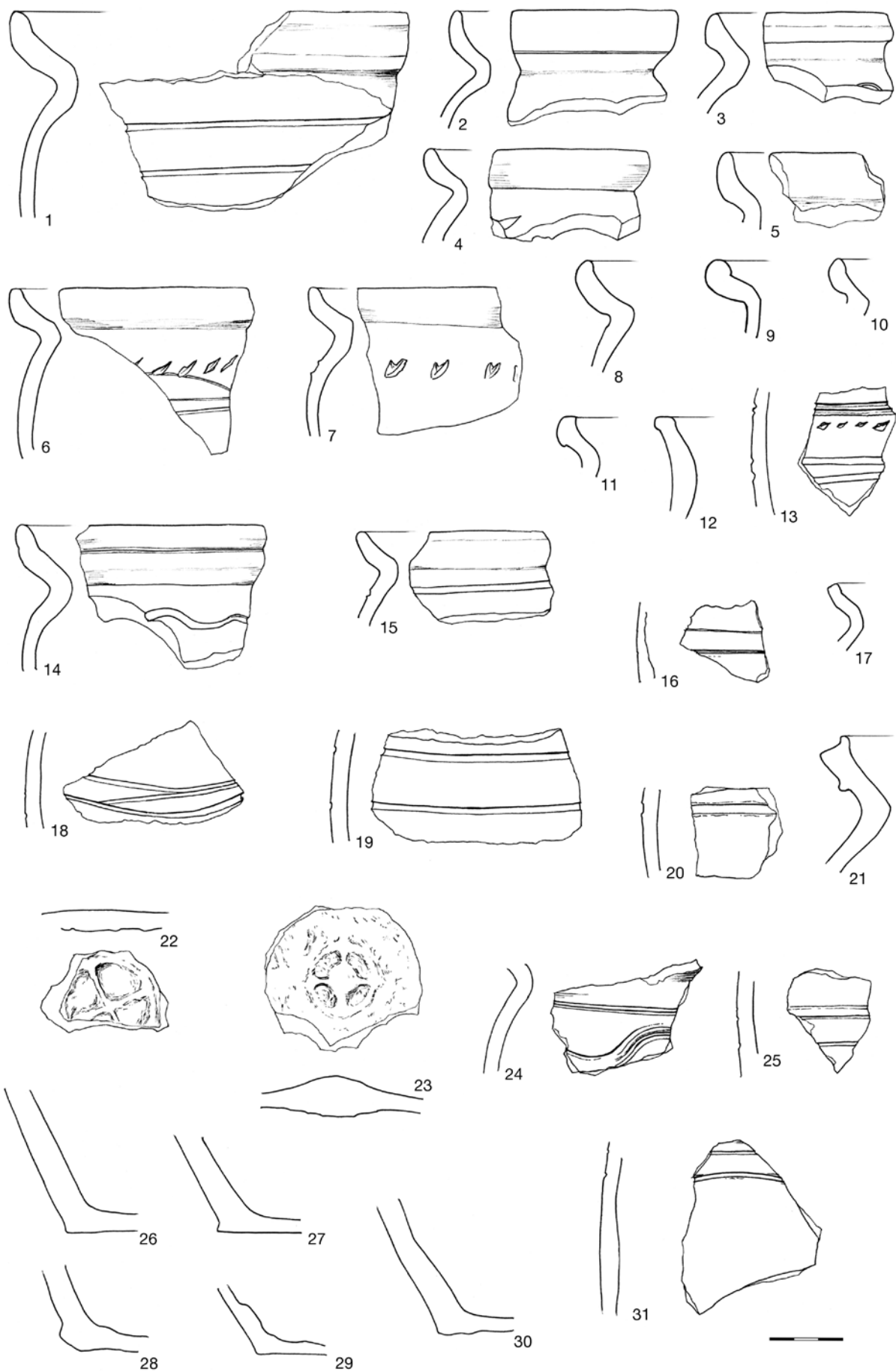
Obr. 3. Praha, Hrad, Jiřská ulice č. 9. Originální terénní dokumentace vrstev (A) a hrobů (B) Ivana Borkovského (BORKOVSKÝ DENÍK 1940–1952).

Obr. 4. Praha, Hrad, Jiřská ulice č. 9. Terén nad kostrami – přepis dokumentace řezu pořízené I. Borkovským (BORKOVSKÝ DENÍK 1940–1952).

Obr. 5. Praha, Hrad, Zlatá ulička u Daliborky. Stratigrafie vrstev s lokalizací nálezů včetně hrobu JUD-5/1967 severně č. 9 (BORKOVSKÝ DENÍK 1965–1968).

Obr. 6. Praha, Hrad, Zlatá ulička u Daliborky. Keramika př. č. 14 638 z černé kulturní vrstvy (s hrobem JUD-5/1967) nad podloží severně čp. 9 nebo 10 (podle TOMKOVÁ/MATIÁŠEK 2016, 165, obr. 5/6).

do 11. století. Hroby překrývá vrstva s keramikou 12.–13. století včetně okrajů se zduřelou profilací okraje.¹⁴ Vezmeme-li v úvahu popis vrstev I. Borkovského z roku 1952, pak nad zjílovatělou břidlicí, do níž byly hroby v čp. 9 zahloubeny, byla uložena jednak „spálená červená vrstva“, jednak „černá románská vrstva“ s kusy opuky, již následující jílová navážka oddělovala od vrstev obsahujících četně opuku (obr. 3 a 4). Červená spáleništní vrstva by hypoteticky mohla souviset s požárem v roce 1142. V rozporu s tím nejsou údaje o vrstvě/vrstvách obsahujících opuku. Její přítomnost evokuje stavební aktivity spojené s výstavbou románské hradby ve 12. století. Uvedené skutečnosti nám dovolují uvažovat o existenci pohřebiště v 11. a 12. století a ukončení pohřbívání právě v průběhu 12. století, v období přestavby Hradu do jeho románské podoby. Patří k té generaci pohřebišť Pražského hradu, která vznikla po zániku věnce starších pohřebišť z 2. poloviny 9.–10. století na severním a západním předpolí Pražského hradu a na jeho hradčanském předhradí (TOMKOVÁ/FROLÍK 2005, 7–11; pozice pohřebiště v rámci soudobých pohřebišť na pražském vltavském levobřeží HAVRDA/TRYML 2021, 220 obr. 2: 17). Někteří z pohřbených jedinců mohli být svědky proměny svatovítské rotundy v baziliku v 2. polovině 11. století. V době existence pohřebiště se v bazilice sv. Jiří a v rotundě, později bazilice sv. Víta, odehrály pohřby knížat Oldřicha († 1034), Břetislava I. († 1055), Spytihněva II. († 1061), Břetislava II. († 1100) a Bořivoje II. († 1124). Pohřebiště patrně existovalo již v době, kdy byly na Pražský hrad přeneseny ostatky sv. Vojtěcha. Kromě pohřbívání v interiérech a exteriérech uvedených kostelů a hřbitova u kostela Panny Marie, zasahujícího výrazně do dnešního II. nádvoří hradu, se současně pohřbívalo i vně jižního opevnění v oblasti Starého paláce a Ludvíkova křídla (blíže k pohřebišti VJOP TOMANOVÁ 2016), jež bezpečně zaniklo v době výstavby románské hradby, která jej porušuje.

Otázka, kdy došlo či spíše docházelo k narušování pohřebiště a transferu ostatků (tab. 2), je ovšem složitější. Nejen výše uvedená jáma z nádvoří čp. 7 nepřímo, ale zejména situace v sousedním purkrabství bezpečně nasvědčují narušení již v/na sklonku 12. století až v 1. polovině 13. století. I na nádvoří čp. 6 byly totiž objeveny obdobné „jámy na písek“ (obj. 514 a 515), zahloubené do štěrkopiskové vltavské terasy, jejichž zásyp obsahoval lidské ostatky (obr. 2: 12; TOMKOVÁ/MATIÁŠEK 2016, 69). V případě nálezů z Jiřské ulice i purkrabství (čp. 6) se zdá, že nálezy lidských kostí jsou výsledkem redepozic, často i vícenásobných od středověku po současnost, rumování v roce 1644 v to počítaje. Okolnosti transferu lidských ostatků lze rozšířit na veškeré stavební činnosti severně Jiřské ulice od období gotického po současnost zahrnující mj. výstavbu čp. 8 a 10, doloženou písemnými prameny od 15. století a zvláště po požáru v roce 1541, výstavbu domů, které se dostaly do majetku Václava Vřesovce (viz dále), jakož i stavební aktivity v souvislosti se zřízením purkrabství (čp. 6). Nelze vyloučit, že určitá upřesnění přinese další zpracování archeologických výzkumů v areálu purkrabství, které mj. může přesněji definovat polohu pohřebiště vůči komunikačnímu schématu, k jehož proměně docházelo v závislosti na posunech východní brány opevnění. Část hrobů mohla zaniknout též v souvislosti s výstavbou kaple sv. Jana Křtitele, čímž se dostáváme k dalšímu zajímavému problému, a to jaký byl vztah hřbitova k této kapli a ke klášteru sv. Jiří. Jednalo se o tzv. kostelní, či nekostelní hřbitov?

Zatímco I. Borkovský (BORKOVSKÝ 1959, 257; BORKOVSKÝ 1962, 388; BORKOVSKÝ 1969, 140) hřbitov spojoval s klášterem sv. Jiří, v současnosti se přímý vztah ke klášteru nezdá být pravděpodobný. Výzkum I. Herichové v malém dvoře svatojiříského kláštera (ppč. 75; HERICOVÁ 2004) žádné pohřební aktivity nedoložil. Námi sledované hroby tedy nemají plynulou návaznost na hřbitov východně závěru baziliky sv. Jiří (MAŠTEROVÁ 2016, obr. 4: 9). I když písemné prameny k čp. 8 a 10 (tab. 3), jejichž výstavbě pohřebiště předcházelo, stejně jako ostatně i zmínky z doby rumování v roce 1644 svědčí o tom, že se toto území nacházelo na klášterním majetku,¹⁵ je otázkou, zda toto území klášteru patřilo i v době existence pohřebiště, nebo je příslušnost ke klášteru až pozdějšího data.

Pokud jde o starším bádáním zvažovanou vazbu pohřebiště na kapli sv. Jana Křtitele (BORKOVSKÝ 1959, 257; BORKOVSKÝ 1962, 388; BORKOVSKÝ 1969, 140), je třeba k ní připomenout některé základní údaje. Kapli, bezpečně doloženou v období 1396¹⁶ až počátku 17. století, lze na základě

14 Keramiku s kalichovitou profilací okraje a mladší obsahoval též „černý humus“ (bez rozlišení subhorizontů), v němž se nacházel hrob JUD-5/1967 (tab. 1; obr. 5, 6). Uvedená situace se nacházela severně čp. 9 nebo 10. Lokalizace do prostoru severně čp. 9 vychází z deníkových záznamů (obr. 5; TOMKOVÁ/MATIÁŠEK 2016, 162 a 164), lokalizace severně čp. 10 ze SEZNAMU NÁLEZŮ III (TOMKOVÁ/MATIÁŠEK 2016, 164).

15 Dům Ctibora z Malotic (pravděpodobně čp. 10) měl být vysazen na „dvoře kláštera sv. Jiří na Hradě Pražském, kdežto slove na Špitále“ (VILÍMKOVÁ/KASÍČKA 1967, 11, 27).

16 Nejstarší písemná zmínka o kapli sv. Jana Křtitele pochází až z roku 1396, kdy novoměstský měšťan Jan daroval svou vinici, „quae est sita iuxta castrum Pragense sub turri Aurea in monte, qui in vulgari bohemico Opyss nuncupatur, ...

Tab. 2. Pohřebiště JUD severně Jiřské ulice – přehled výskytu lidských kostí v sekundární poloze. Pokračování na následující straně.

označení	obr.	autor výzkumu	datum	lokalizace	popis	antropologie (M. J. Becker, P. Stránská)	nálezy
PH6 Lko D6	ad 2: 10	K. Fiala(?)	1920–1930	Jiřská čp. 6 (purkrabství)	lidská spodní čelist D6	čelist nedohledána	—
PH6	2: 10	I. Bor-kovský	II. 1962	Jiřská čp. 6 (purkrabství), východní místnost	údajně „recentní lebka nově odspodu seříznutá“ v navážce pod dlažbou (SEZNAM NÁLEZŮ III: př. č. 14 307, cf. MATIÁŠEK 2016, 200)	recentní(?) části lebek, stáří nejasné	14 394: glazovaný zlomek keramiky, dřevěný kroužek, zvířecí kost
PHJU Lko 14394	2: 16	I. Bor-kovský	VI. 1962	Jiřská čp. 7, uvnitř západního křídla tzv. malého Lobkovického paláce u schodiště do Zlaté uličky; pod dlažbou křídla v hloubce 0,4 m	lidská čelist a stehenní kost (SEZNAM NÁLEZŮ III: př. č. 14 394) z prostoru, kde podle informací dělníka byly též kosti žeber, fragmenty rozdrčené lebky a zlomky dalších kostí	př. č. 14 394/mandibula a levý femur, pravděpodobně dva jedinci, <i>adultus I</i> a dospělý	—
PHJU Lko 14362	2: 5	I. Bor-kovský	V. 1963	Jiřská ul., západně brány purkrabství; výkop pro elektrokabel	sekundárně přemístěný zlomek holenní a stehenní kosti a část lebky (SEZNAM NÁLEZŮ III: př. č. 14 362)	kost/i nedohledány	—
PHZU Lko 3/1992	2: 4	J. Frolík	VIII. 1992	Zlatá ulička u Daliborky, severně schodiště mezi čp. 7 a čp. 8 při výkopových pracích konaných v souvislosti s propadnutím kolektoru	sekundárně přemístěné ojedinělé lidské kosti (FROLÍK 1995, 269)	kost/i nedohledány	—
PHJU Lko 255/2008	2: 6	J. Matiašek, J. Frolík	2008	Jiřská ul., východně brány purkrabství; rekonstrukce inženýrských sítí	S II D, obj. 02/539 – vrstva 02D 127, H14	neurčeno	sáčky 255, 276: převaha raně středověké keramiky, příměs vrcholně středověké keramiky (rádélko, náběh na ucho, okraje), prezence zduřelého okraje
PHJU Lko 518, 527/2008	2: 7	J. Matiašek, J. Frolík	2008	Jiřská ul.; rekonstrukce inženýrských sítí	S III E, vrstva 03E/123, sekundárně přemístěné lidské ostatky	sáčky 518, 527, 532, 561, 564, 744, 990, 991: pozůstatky minimálně tří jedinců – dítěte <i>infans II–III</i> , muže <i>adultus II</i> , neurčitelného jedince <i>adultus II–maturus</i>	sáčky 463, 464, 504, 519, 526: převaha raně středověké keramiky (keramika s kalichovitými i zduřelými okraji), prezence novověké glazované keramiky
PHJU Lko 531/2008)	2: 7	J. Matiašek, J. Frolík	2008	Jiřská ul.; rekonstrukce inženýrských sítí	S III E, obj. 523 – vrstva 03E, zlomek lebeční kosti	dospělý, neurčitelný jedinec	sáčky 450, 488, 494, 530: novověk
PHJU Lko 532 a 561/2008	2: 7	J. Matiašek, J. Frolík	2008	Jiřská ul.; rekonstrukce inženýrských sítí	S III E, vrstva 03E/164, sekundárně přemístěné lidské ostatky	sáčky 518, 527, 532, 561, 564, 744, 990, 991: pozůstatky minimálně tří jedinců – dítěte <i>infans II–III</i> , muže <i>adultus II</i> , neurčitelného jedince <i>adultus II–maturus</i>	sáčky 528, 533, 550, 551, 560, 561: keramika raně středověká od 9. století, horizonty keramiky s kalichovitou i zduřelou profilací okraje, sáček 528 obsahoval ojedinělý zlomek červeně malované keramiky, sáček 533 obsahoval glazovaný novověký střep

označení	obr.	autor výzkumu	datum	lokalizace	popis	antropologie (M. J. Becker, P. Stránská)	nálezy
PHJU LKo 564/2008	2: 7	J. Matiašek, J. Frolík	2008	Jiřská ul.; rekonstrukce inženýrských sítí	S III E, vrstva 03E/171, sekundárně přemístěné lidské ostatky	sáčky 518, 527, 532, 561, 564, 744, 990, 991: pozůstatky minimálně tři jedinců – dítěte <i>infans II–III</i> , muže <i>adultus II</i> , neurčitelného jedince <i>adultus II–maturus</i>	sáček 563: keramika se zduřelou profilací okraje
PHJU LKo 744, 990, 991	2: 8	J. Matiašek, J. Frolík	2008	Jiřská ul.; rekonstrukce inženýrských sítí	S IV D, vrstva 04D/152, sekundárně přemístěné lidské ostatky	sáčky 518, 527, 532, 561, 564, 744, 990, 991: pozůstatky minimálně tři jedinců – dítěte <i>infans II–III</i> ; muže <i>adultus II</i> , neurčitelného jedince <i>adultus II–maturus</i>	sáčky 662, 981, 1002, 1021: převážně keramika horizontu se zduřelou profilací okraje, ojedinělý zlomek červeně malované keramiky, sáček 662 obsahuje zlomky kachle a nádoby z 15.–16. století – intruze z mladšího objektu nebo chyba v evidenci sáčků
PHJU LKo 1207	2: 8	J. Matiašek, J. Frolík	2008	Jiřská ul.; rekonstrukce inženýrských sítí	S IV D, sběr, sekundárně přemístěné lidské ostatky	neurčitelní jedinci, dospělí	—
PHJU LKo 1492/2008	2: 9	J. Matiašek, J. Frolík	2008	Jiřská ul.; rekonstrukce inženýrských sítí	S V M, výkop 05M/505, zlomek sekundárně přemístěného levého femuru	neurčitelný jedinec, dospělý	sáčky 1493, 1503, 1618, 1632
PH6 LCo 72/2014	2: 11	J. Matiašek, J. Frolík	2014	Jiřská čp. 6 (purkrabství); rekonstrukce objektu	S 01/dolní stavební plocha, vrstva 01/130, sekundárně přemístěný zlomek kosti temenní	neurčitelný jedinec, dospělý	sáček 72: zvířecí kosti, prezence omítky/malty
PH6 LCo 88/2014	2: 12	J. Matiašek, J. Frolík	2014	Jiřská čp. 6 (purkrabství); rekonstrukce objektu	S 06, obj. 514 – výplň 06/109, sekundárně přemístěná holenní kost a metatarsus	neurčitelný jedinec, dospělý; neurčitelný jedinec, <i>juvenis</i>	sáčky 89, 121: keramika závěru 12. či 1. poloviny 13. století
PH6 LCo 96/2014	2: 12	J. Matiašek, J. Frolík	2014	Jiřská čp. 6 (purkrabství); rekonstrukce objektu	S 06, obj. 514 – výplň 06/102 a 108, sekundárně přemístěný zlomek žebra a metacarpus	neurčitelný jedinec/-ci, dospělý/i	sáčky 63, 96: keramika závěru 12. či 1. poloviny 13. století
PH6 LCo 122/2014	2: 12	J. Matiašek, J. Frolík	2014	Jiřská čp. 6 (purkrabství); rekonstrukce objektu	S 06, obj. 514 – výplň 06/110, sekundárně přemístěná pravá kost lýtková a levá kost holenní	spíše muž(?), dospělý	sáčky 110, 121: keramika závěru 12. či 1. poloviny 13. století
PH6 LCo 141/2014	2: 12	J. Matiašek, J. Frolík	2014	Jiřská čp. 6 (purkrabství); rekonstrukce objektu	S 06, obj. 515 – výplň 06/113, sekundárně přemístěné dva zlomky žeber	neurčitelný jedinec, dospělý	sáček 141: keramika závěru 12. či 1. poloviny 13. století – dle J. Matiaška
PH6 LCo 193/2014	2: 13	J. Matiašek, J. Frolík	2014	Jiřská čp. 6 (purkrabství); rekonstrukce objektu	S 01/dolní stavební plocha, vrstva 01/127 (totožná s vrstvou 01/116) – nálezy z povrchu vrstvy, sekundárně přemístěný zlomek kosti temenní a zlomek mandibuly	neurčitelný jedinec, dospělý a pravděpodobně dospívající nebo mladý dospělý jedinec, <i>juvenis–adultus I</i>	sáček 47: keramika závěru 12. či 1. poloviny 13. století
PH6 LCo 218/2014	2: 14	J. Matiašek, J. Frolík	2014	Jiřská čp. 6 (purkrabství); rekonstrukce objektu	S 12, obj. 525 – výplň 12/102, sekundárně přemístěná pravá kost pažní	snad spíše žena(?), dospělá	prezence keramiky
PH6 LCo 255/2014	2: 15	J. Matiašek, J. Frolík	2014	Jiřská čp. 6 (purkrabství); rekonstrukce objektu	sběr, sekundárně přemístěný zlomek levého femuru	spíše muž(?), dospělý	prezence keramiky

Obr. 7. Antonín Langweil, 1826–1837: Model Prahy – detail východního konce Pražského hradu.

1 – Malý lobkovický dům (čp. 7);

2 – Lobkovický palác (čp. 3);

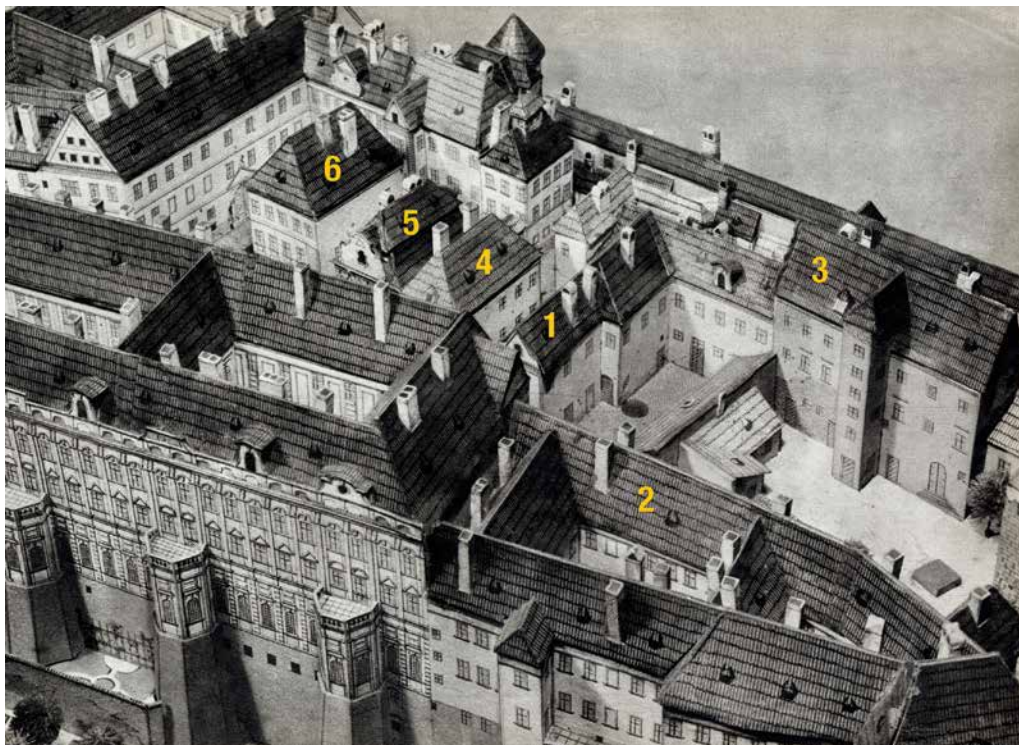
3 – purkrabství (čp. 6);

4 – Jiřská čp. 8;

5 – Jiřská čp. 9;

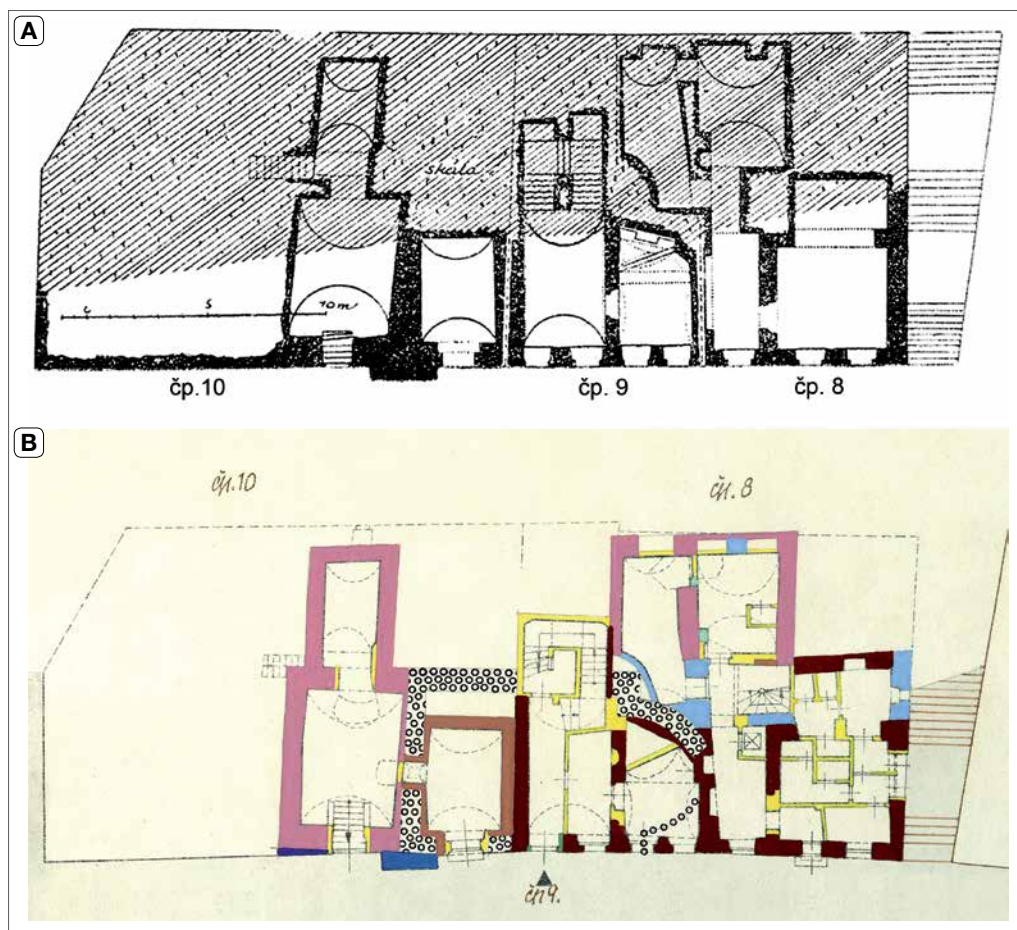
6 – Jiřská čp. 10.

Mezi čp. 9 a 10 je patrná neza-
stavěná soutka (podklad převzat
z KUBIČEK/PAUL 1961, výřez z listu 70;
graficky upravila M. Housková).

Tab. 3. Kaple sv. Jana Křtitele
a vybrané objekty v jejím okolí
v písemných pramenech.

rok	lokalizace	čp.	pozn.
1491	dům Ctibora z Malotic [dle M. Vilímkové totožný s Ct. Rohlíkovým]: „dům vysazený na dvoře kláštera sv. Jiří na Hradě Pražském, kdežto slove na Špitále“	10?	VILÍMKOVÁ/KAŠIČKA 1967, 11, 27
1497	Janem z Řezna prodán dům „ležící mezi domem Ctiborovým Rohlíkovým s jedné a kostelem svatého Jana strany druhé“	8?	VILÍMKOVÁ/KAŠIČKA 1967, 10, 27
1561	ad dům Jakuba Nostrana: „poustku, příležíci při kapli sv. Jana, 13 loket na dyl k domu Markusovým [čp. 30] a 12 loket na šíř, od téhož rohu sem proti pekárně [čp. 31] až do kolářského domu [čp. 10]“	8, 10	VILÍMKOVÁ/KAŠIČKA 1967, 9, 47
1564	vdova po koláři žádá, aby jí byly propůjčeny „poustky [n]a gruntu kláštera našeho přináležející podle kapličky sv. Jana k vystavení“	10	VILÍMKOVÁ/KAŠIČKA 1967, 47
1575	abatyše propůjčuje „poustku a grunt nebo spáleníště nad kapličkou nebo podle kapličky sv. Jana proti domu Jeho Milosti pana z Rožmberka“	u 10	VILÍMKOVÁ/KAŠIČKA 1967, 48
1576	pouстка „počnouc od domu Jakuba Nostrana [čp. 8] až k bráně, kterou se vchází aneb jezdí do kláštera, měřila 34 a půl lokte zděli, pak počnouc naproti domu Voldřicha Hagle pekaře [čp. 31] až nad cestu proti domu Jeho Milosti Vysoce urozeného pána, pana Viléma z Rožmberka 23 a půl lokte zšíří a potom z druhé strany, od lozumentu Ambrože na ten čas střelce na Hradě Pražském počnouc až zase k nadepsané bráně 25 loket pražských“ (bez zmínky o kapli)	u 10	nový hamfešt Kašparu Chotkovi, VILÍMKOVÁ/KAŠIČKA 1967, 48
1593	kuchař Lukáš Renoss má v domě „podle kaple sv. Jana“ právo šenkovat pivo	8	uvedené rozměry: na šíř 13 loktů, na délku už 20 loktů dle VILÍMKOVÁ/KAŠIČKA 1967, 12
nejdříve 1593	pozdější majitel domu kolářského Tomáš Sauner k němu přikoupil ještě dva domečky; jeden z nich patřil Ambrožovi Götzovi a druhý Davidu Widtmanovi (bez zmínky o kapli sv. Jana)	10	VILÍMKOVÁ/KAŠIČKA 1967, 29–30, 50
1612	dům Lukáše Renosse „u samé kaple sv. Jana“	8	VILÍMKOVÁ/KAŠIČKA 1967, 13, 51
1624	dům Lukáše Reynusa „při kapli sv. Jana a domu Malířovském“ [čp. 10] prodán Maxmiliánovi a Lucii Permonovým	8, 10	VILÍMKOVÁ/KAŠIČKA 1967, 13
po 1663	prodán „kus místa na gruntech klášterních, mezi domy nárožním klášterským, někdy ‚Podybnikovským‘ [čp. 10] s jedné a pana Jana Hrdého t. č. klášterního varhaníka [čp. 8] v délce 25 loktů a na šíř 15 loktů panu Václavu Vodňanskému malíři“ (bez zmínky o kapli)	mezi 8 a 10	VILÍMKOVÁ/KAŠIČKA 1967, 32

Obr. 8. Praha, Hrad, Jiřská ulice čp. 8, 9, 10.

A – plán P. Janáka zachycující půdorys v úrovni prizemí s vyznačením průběhu skalnatého podloží (podle JANÁK 1952, obr. na s. 5). Plán vychází z dokumentace P. Janáka během rekonstrukce objektů v 50. letech 20. století, uložené ve Sbírce plánů Archivu Pražského hradu, sign. č. 10808.

B – 1. suterén (podle F. Kašíčky 1. PP; podle P. Janáka prizemí). Analytický plán stavebněhistorického průzkumu objektů v úrovni suterénu ve stavu po rekonstrukcích objektů s vyznačením polohy a půdorysu kaple sv. Jana Křtitele předpokládané v 60. letech (Archiv Pražského hradu, Sbírka pasportů, sign. SHP, inv. č. 6 (VF); VILÍMKOVÁ/KAŠIČKA 1967). Ačkoli se jedná o jeden a tentýž prostor, označení prizemí je vázáno na pohled od Jiřské ulice, označení 1. suterén na pohled ze Zlaté uličky u Daliborky. Rekonstrukce objektů nepřinesly žádné doklady reliktů kaple.

Legenda:

- hypotetické gotické zdivo
- renesanční zdivo
- hypotetické renesanční zdivo
- barokní zdivo
- hypotetické barokní zdivo
- klasicistní zdivo
- novodobé zdivo

hypotetický výskyt fragmentů a předpokládaný průběh obvodového zdiva bývalé kaple sv. Jana

písemných pramenů lokalizovat mezi čp. 8 a 10 (tab. 3; VILÍMKOVÁ/KAŠIČKA 1967). Zánik indikuje absence kaple na plánu svatojiřského kláštera z let 1627–1628 (viz níže obr. 11),¹⁷ absence písemných pramenů po roce 1624 a mj. i velmi pozdní zástavba prostoru mezi uvedenými domy. Čp. 9 má totiž své počátky až po roce 1663 (VILÍMKOVÁ/KAŠIČKA 1967, 32, 86).¹⁸ Ostatně ani v době Tyrhlíkem zmiňovaného „rumování“ o ní již neslyšíme. Spojíme-li však oprávněný předpoklad datování hrobů před rok 1142 se skutečností, že o kapli slyšíme nejdříve v roce 1396 a datování kaple před rokem 1142 nelze opřít o žádný spolehlivý pramen, přikláníme se k závěru, že hroby a kaple zmiňovaná ve 14. století představují dvě na sobě nezávislé komponenty. To samozřejmě *a priori* nevylučuje, že kaple mohla mít nějakého předchůdce.¹⁹ Absence reliktů stavby i nejasná

pro capella s. Johannis Baptistae, quae est sita in castro Pragensi in monasterio sancti Georgii et domino Rudolpho capellano moderno eiusdem capellae seu rectori ipsius“ (cf. Tomek 1872, 122; viz i RBM I/5, č. 5026, s. 1235–1236).

17 Za doklad neexistence kostela nelze vzhledem ke schematizaci některých částí a dalším nepřesnostem považovat plán Pražského hradu ze sbírky Ufizzi z doby nejdříve kolem roku 1614 (blíže BRYKOWSKA 1996, 107–111, zvětšený výsek s chybným datováním před rok 1573 KAŠIČKA 1997, obr. 4).

18 Je velká škoda, že postrádáme přesné zaměření hrobu JUD-3/1952, který se nacházel v čp. 9 „v komůrce pod schodištěm“ (SEZNAM NÁLEZŮ II, př. č. 14 629), a podrobnější dokumentaci jeho okolí, a to z několika důvodů. Jednak nemáme přesné prostorové umístění stratigrafie vrstev nad tímto hrobem, zachycené I. Borkovským, jednak nám chybí informace o důležitém prostoru v jižní části pod schodištěm, kam byl dle stavebněhistorického průzkumu – vycházejícího mj. ze zjištění P. Janáka při rekonstrukci objektů čp. 8, 9 a 10 – umístěn v roce 1967 hypotetický průběh severní obvodové zdi kaple sv. Jana Křtitele (obr. 8; B; VILÍMKOVÁ/KAŠIČKA 1967). I když žádná zeď ani její torzo během přestavby schodiště i dalších rekonstrukčních prací v roce 1951 zachyceny nebyly, bylo by jistě zajímavé vědět více i o vztahu dochovaného souvrství ke stávajícím zdím čp. 9. Zdiva, která by bylo možno spojit s kaplí sv. Jana Křtitele, se nepodařilo objevit ani při archeologickém výzkumu Jiřské ulice v roce 2008 (ARÚ DOKUMENTACE), ani při pozdějších rekonstrukcích čp. 8, 9 a 10. V souvislosti s čp. 9 a 10 připomeňme, že až do 19. století mezi nimi existovala soutka (obr. 7 a 9).

19 Když M. Vilímková hledala argumenty pro rané středověké stáří kaple, akcentovala zmínky o požáru roku 1142 a spálení více církevních objektů a citovala v této souvislosti jednak Kanovníka vyšehradského, jednak Letopis Vincentiův. K názoru o rané středověké stáří kostela se M. Vilímková a F. Kašíčka přiklonili též s odkazem na vyprávění Hájka z Libočan k roku 919, kdy měla Drahomíra nechat zapálit mj. kostel „svatého Jana na nižším hradě pražském“ (HÁJEK Z LIBOČAN 1541a, LXIX; VILÍMKOVÁ/KAŠIČKA 1971, 42–43). V době Václava Hájka kaple jistě stála a lokalizace kostela tak odpovídá osobní Hájkově zkušenosti, zatímco ostatní údaje jsou naprostou fabulací. Za povšimnutí stojí i jiná zmínka Kanovníka vyšehradského, a to o dočasném exilu jeptíšek po vypálení kláštera (1142) v kostele sv. Jana Křtitele – explicitně „pod Petřínem“: „... uchýlivše se na jedno místo pod horou Petřínem, zůstaly u kostela sv. Jana Křtitele jako ve vyhnanství, v smutku a v pláči, dokud by nespátily obnovení vlastního kláštera.“ (PRVNÍ POKRAČOVATELE A 1950, 49) / „... uchýlivše se

výpověď písemných pramenů nás vedou k závěru, že otázku, zda pohřebiště bylo či nebylo kostelním, nelze fakticky vyřešit.

Rozdílné tvrdé zdi pod tím hnojem a rumem se vynacházejí...

Posuneme-li se na časové ose z raného středověku dále, otevírá se před námi otázka, jaká zástavba Malému lobkovickému domu předcházela a zda v pramenech najdeme nějaké informace či indicie, jež by nám umožnily dobrat se charakteristiky stavby (staveb?) založené na „rozdílných tvrdých zdech“, o kterých se v listu z 25. května 1644 zmínil Jan Jiří Tyrhlík.

ZÁSTAVBA PŘED ROKEM 1541

Stav a podoba zástavby na městišti Malého lobkovického domu před velkým požárem Pražského hradu v roce 1541 (VOJTÍŠEK 1919, 26) a její předchozí proměny jsou známy torzovitě. V předposlední dekádě 14. století stál na „pozemku ležícím na Pražském hradě vedle domu purkrabího“ dům, který roku 1383 odstoupil Václav řečený Hamba, syn zesnulého císařského barvíře Weiklona (*Wenceslaus dictus Hamba, filius Wayclonis olim baruierii imperatoris*), Bohunkovi alias Crispovi (*Crispus*), proboštovi kláštera svatého Ducha na Starém Městě pražském (cf. TOMEK 1871, 96; TOMEK 1872, 123; KAŠIČKA/ZAHRADNÍK 1988, 74). Roku 1486 z podnětu krále Vladislava II. Jagellonského předložila svatovítská kapitula soupis všech domů, které jí kdysi patřily. Na konci seznamu se mj. uvádí: „Dům plebána Kostela pražského či správce hrobu sv. Vojtěcha je vedle domu pana purkrabího, naproti domu Ady“ (cf. VILÍMKOVÁ 1974, 153; VILÍMKOVÁ 1995, 396). Ve shodě s M. Vilímkovou lze uvažovat o tom, že plebánův dům stával blízko starého purkrabství, tj. asi na místě pozdějšího západního křídla Malého lobkovického domu, a protější dům Ady (snad zkrácení mužského jména Adam) je patrně jedním z gotických domů předcházejícím stavbu Pernštejnského paláce. Relikty jejich základů odhalil i archeologický výzkum (DURDÍK/FROLÍK/CHOTĚBOR 1999, 54–59, obr. 27, 31). Domníváme se, že ony „rozdílné tvrdé zdi“ patřily zřejmě těmto objektům zmíněným v písemných pramenech.

Je vcelku jisté, že zdejší zástavba podlehlá zkáze při velkém požáru v noci z 2. na 3. června 1541. Explicitně je prameny v námi zkoumaném místě zmiňována jen destrukce dvora pražského purkrabího, kde se ve sklepech purkrabského paláce zázrakem – oproti deskám zemským – zachovaly písemnosti purkrabského soudu, zvláště registra půhonná (HÁJEK z LIBOČAN 1541b; cf. TOMEK 1897, 206; VOJTÍŠEK 1919, 26–27). Na velký žár v námi zkoumaném místě ukazuje i archeologické zjištění z roku 1962, kdy východní líc štítové zdi mezi starým purkrabstvím čp. 6 a konírnami čp. 7 „byl po celé zachované výšce (170 cm) do červena spálen a očazen od ohně“ (BORKOVSKÝ 1962, 405). Silná požárová vrstva uhlíků, popela a do červena vypálené opuky byla odhalena v roce 1958 u Černé věže (BORKOVSKÝ 1959, 284). Obě tato zjištění dává I. Borkovský ve shora citovaných pracích do souvislosti s inkriminovaným požárem z roku 1541.

ZÁSTAVBA A MAJETKOVÝ VÝVOJ V LETECH 1541–1627

První poměrně zevrubnou informaci o zástavbě v prostoru budoucího Malého lobkovického domu po požáru roku 1541 poskytuje až darovací listina krále Ferdinanda I. ze dne 23. dubna 1557 ve prospěch Václava z Vřesovic (LRRÁ, sign. P 3/6; viz celý text originálu listiny v Příloze 3). Václav Vřesovec z Vřesovic, komorník arcivévodě Ferdinanda Tyrolského, dostal darem od panovníka nově postavený dům sousedící s budovou purkrabství Pražského hradu, a přitom potvrzení na vlastnictví domku přiléhajícího k domu předávanému a ležícího naproti domu Jaroslava z Pernštejna – tj. naproti Pernštejnskému paláci přes Jiřskou ulici (tak situaci zachycuje i VOJTÍŠEK 1919, 26–27). Darovaný královský dům předtím obýval Hanuš Gromoser, hejtman velící oddílu hradních vojáků (knechtů), druhý malý dům měl Vřesovec zakoupen od Erhardta Noldeho jinak Eiflendera. Oba domy byly v čase vydání listiny již spojeny. Václav z Vřesovic se tak stal

na jedno místo pod horou Petřínem, zůstaly v kostele svatého Jana Křtitele jako ve vyhnání, v smutku a v pláči, dokud by nespátily obnovení vlastního místa“ (PRVNÍ POKRAČOVATELÉ b 1974, 73). Kostely tohoto zasvěcení se nacházely v malostranském prostoru pod Petřínem dva, v osadách Obora a Újezd. Diskuse o tom, který z nich lze spojit se zmínkou k roku 1142, není dosud uzavřena. Vznik prvního z nich – rotundy nalezené na Jánském vršku čp. 323/III – byl datován do doby, která není starší než 2. polovina 12. století (DRAGON 1988; DRAGON 2017; HAVRDA/TRYML 2021, 242–243), resp. *post quem* 1. třetina 12. století (ČIHÁKOVÁ/MÜLLER 2015). Je proto považován za vhodnějšího kandidáta než kostel sv. Jana Křtitele Na prádle, který je historiky umění datován až do 2. poloviny 13. století (blíže s další literaturou HAVRDA/TRYML 2021, 245–246; VARHANÍK/ZAVŘEL 1987, 45–55). V tomto kontextu je možno položit si otázku, do jaké míry by mohlo vybudování kaple téhož zasvěcení na Pražském hradě, předchůdce pozdější kaple gotické, být reakcí na místo dočasného azylu.

plnoprávným vlastníkem obou objektů, král si pro sebe a své následovníky pouze vyhradil nárok je kdykoli vykoupit, pokud by je, resp. jejich městiště, chtěl užít k opevnění či jinému užtku Pražského hradu. Velmi důležitá je dispoziční formulace před závěrečnou koroborací a datací, v níž se praví, že každý držitel této listiny bude mít stejná práva k těmto domům jako adresát listiny a jeho dědicové. To znamená, že pokud by listina byla někomu postoupena (dobrou vůlí neboli tzv. cessí), dotyčný nemusel žádat o vklad svého nově nabytého vlastnictví do žádných knih nebo rejstříků. Listina Ferdinanda I. byla považována za majestát. Pokusíme-li se promítnout charakteristiky obou domů do areálu pozdějšího Malého lobkovického domu, lze uvažovat o poloze většího darovaného domu mezi purkrabstvím (čp. 6) a domem zvaným Na Špitále, později U Zeleného ořechu (čp. 11), a poloze malého domu kolmo či šikmo od darovaného směrem k Jiřské ulici. Domníváme se, že oba domy byly spojeny spíše ve tvaru písmene *L* než ve tvaru písmene *T* nebo *H*. Ve tvaru písmene *L* byly v letech 1644–1645 stavěny i nové lobkovické stáje. Listina Ferdinanda I. ve prospěch Václava z Vřesovic byla dříve nebo později vložena do tzv. královských register, resp. byl do nich učiněn zápis o této královské confirmaci, lišící se ovšem v dataci darování a v bližším určení obou spojených domů. V tomto zápisu je chybná datace 23. 4. 1558 (správně 1557), což budí podezření o předloze (byl-li jí skutečně majestát) a o brzkém vkladu do register, je v něm ale navíc poznamenána „výměra“ obou domů – 20 láter na délku a 10 láter na šířku u dvora svatojiřského kláštera. Při přepočtu, jak jej provedl Pavel Zahradník (KAŠIČKA/ZAHRADNÍK 1988, 82–83), ovšem i tyto míry vyvolávají rozpaky; nejsou jednoduše přiřaditelné do zkoumaného prostoru, pouze svým poměrem (20:10) by snad mohly být brány jako doklad o spojení domů ve tvaru *L*.

Další zpráva o městišti pozdějšího čp. 7 pochází z roku 1561. Na zemském sněmu zahájeném 1. října 1561 na Pražském hradě stavové posuzovali Vřesovcovu žádost o přenechání „nějakého místa“ od purkrabství k jeho domu, který dostal od císaře (SČ III, 69; tohoto artikulu si povšiml VOJTÍŠEK 1919, 27 a po něm [od něj] i KAŠIČKA 1989, 208). Stavové na sněmu rozhodli, aby se s Vřesovcem dohodl a porovnal nejvyšší purkrabí, ovšem bez újmy úřadu pražského purkrabství. Z tohoto sněmovního artikulu plyne, že buď mezi Vřesovcovým větším domem a purkrabstvím byla nějaká (asi nevelká) nezastavěná plocha, nebo se jednalo o scelení parcel (arondaci prostranství) uvnitř areálu Vřesovcových domů ve tvaru písmene *L*, otevřeného k purkrabství. V roce 1566, kdy se z nařízení arcivévody Ferdinanda Tyrolského konala komisionální obhlídka a posouzení domů na Hradě, nejsou-li nebezpečné z hlediska snadného vzniku a šíření požáru, byl Václav z Vřesovic stále ještě majitelem tohoto „dvojdому“, v jehož sousedství – v prostoru mezi purkrabstvím a klášterem – se nacházely další drobné stavby (domečky) a dům Hanuše Gryspeka (nejspíš pozdější čp. 11). Komisaři však ani Vřesovcův, ani Gryspekův dům neoceňovali, protože je prý majitelé pokládají za své dědičné nemovitosti, pouze konstatovali, že jsou u nich postaveny dřevěné stáje (dříve na Hradě nebývalé), u nichž se kupí hnůj. Ten se dále odhazuje na ulici a do příkopu, odkud musí být na náklad královské pokladny vyvážen (KAŠIČKA/ZAHRADNÍK 1988). Poté někdy mezi léty 1566 a 1579 Vřesovec oba své domy prodal nebo jinak postoupil (například náhradou za svůj peněžitý dluh), jelikož ve své závěti sepsané v pondělí po sv. Havlu léta 1579 (tj. 19. října 1579) odkázal své manželce Alžbětě, rozené ze Šenku, jedinou nemovitost, kterou tehdy měl, a sice nově postavený dům v Praze na Pohořelci (NOVÁČEK 1896, 132–144). Novým majitelem Vřesovcových domů se stal (někdy mezi těmito léty) Petr Bohdanecký z Hodkova a po něm nejvyšší kancléř Vratislav z Pernštejna (KAŠIČKA/ZAHRADNÍK 1988).

Není známo, kdy se Vratislav z Pernštejna stal majitelem obou domů na Pražském hradě a držitelem listiny Ferdinanda I. z roku 1557. Domněnku v *Uměleckých památkách Prahy* (DVORSKÁ/SVOBODOVÁ 2000, 211), že je roku 1595 koupila Marie Manrique de Lara, manželka Vojtěcha z Pernštejna (správně vdova po Vratislavovi z Pernštejna!), je nutné jako chybnou odmítnout. Informace o koupi Vratislavem z Pernštejna († 27. října 1582) od Petra Bohdaneckého z Hodkova je jednoznačně obsažena v zápisu na koupi domku neboli „lozumentu“ (tj. nuzného dřevěného stavení) naproti Rožmberskému paláci Marii Manrique Pernštejnskou de Lara v roce 1595 od Vavřince Budyňského v trhové knize hejtmanství Pražského hradu (KAŠIČKA/ZAHRADNÍK 1988 s odkazem na příslušný pramen). Dalším vlastníkem se stal kancléřův syn Jan z Pernštejna († 30. září 1597). O převzetí domů na Pražském hradě (nejen těchto dvou) Janem po nabytí plnoletosti již žádné pramenné informace nenacházíme a ani autor poslední monografie o dějinách pánů z Pernštejna tomuto převodu nevěnuje sebemenší pozornost (VOREL 1999), konečně ani autor biografie Jana z Pernštejna (VAŘEKA 2008).

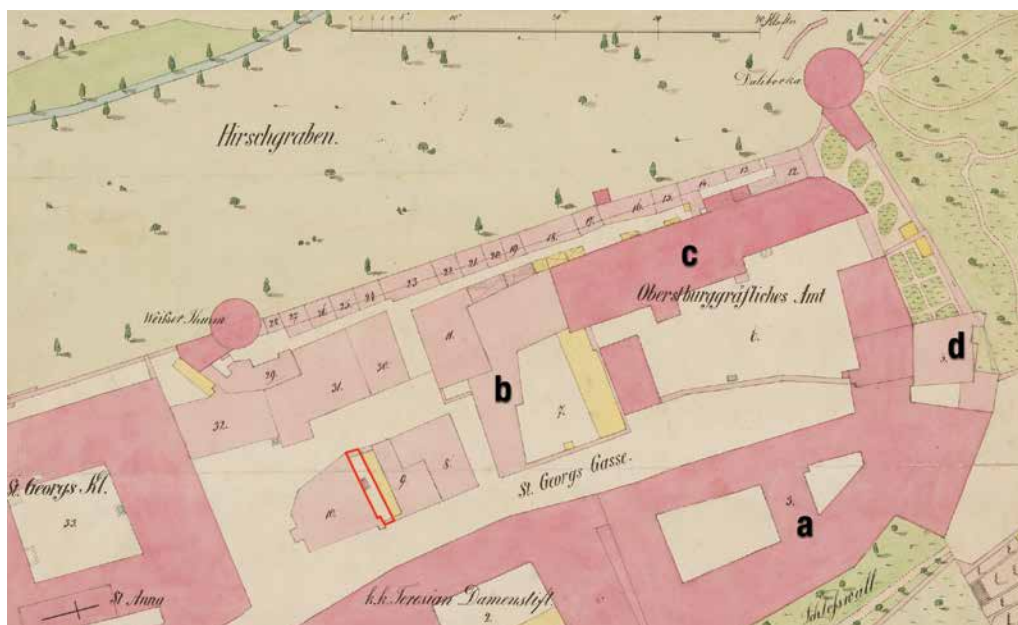
Jan z Pernštejna byl důstojníkem císařské armády, a tak jej v časech jeho nepřítomnosti v Praze zastupovala buď jeho matka, nebo manželka; správu a finance řídili hospodářští úředníci (VOREL 1999, 261–262; VAŘEKA 2008, 143, 151, 159–161, *passim*). Janův syn a dědic, Vratislav Eusebius z Pernštejna (* 1594 – † 26. července 1631), byl spolu se sestrami po otcově smrti (a jistě i před ní) v péči matky, Marie Manrique mladší Pernštejnské de Lara, a babičky Marie Manrique starší, a od roku 1603 v poručnictví tety Polyxeny z Rožmberka, záhy provdané za Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic. Poručnictví zaniklo až v roce 1627 a důležitou součástí majetkového vypořádání mezi Polyxenou kněžnou z Lobkovic a jejím třiatřicetiletým synovcem byla smlouva na postoupení všech perňštejnských domů na Pražském hradě ze dne 15. května 1627.

PŘEVOD PERNŠTEJNSKÝCH DOMŮ POLYXENĚ Z LOBKOVIC V ROCE 1627

Ponechme stranou průběh poručnické správy a peněžní půjčky, jež výrazně ovlivnily převod pražských domů Polyxeně z Lobkovic a postoupení litomyšlského panství Vratislavu Eusebiovi z Pernštejna (s odkazem na literaturu KOPIČKA 1997; VOREL 1999, 268, 273, *passim*), a začtíme se do smlouvy samotné (viz extrakt smlouvy z desk zemských *in extenso* v Příloze 4). Jejím předmětem je prodej Pernštejnského paláce Polyxeně z Lobkovic, který se řídil zemskými deskami (byl tedy deskovým statkem vyňatým z jurisdikce pražského purkrabího či hradního hejtmana), dvou domů s jejich okolím řídících se majestátem Ferdinanda I. pro Václava z Vřesovic z roku 1558 (správně 1557; čerpáno zřejmě ze zápisu v tzv. královských registrech) a jednoho domu za Černou věží nad hradním příkopem, jež všechny kdysi patřily Janovi z Pernštejna a dědičně náležely jeho synu Vratislavovi. Prodejce ve smlouvě kvituje zaplacení částky 30 000 zlatých rýnských za všechny domy a zavazuje se vkladem převodu Pernštejnského paláce do desk zemských ve prospěch kněžny z Lobkovic, předáním listiny z roku 1557 do jejich rukou i vším dalším, co by právně zajistilo Polyxenino vlastnictví prodaných domů. Jako vyjednavací a svědci této smlouvy – „dožádaní přátelé a smlouvci“ – tu vystupují Adam mladší z Valdštejna, Jan Rudolf Trčka z Lípy a Pavel Michna z Vacínova. Smlouvu mohla jedna nebo druhá strana kdykoli nechat vložit do desk zemských, což se posléze stalo (viz zdroj editovaného výpisu smlouvy citovaný v záhlavním registru Přílohy 4; smlouvu z roku 1627 správně interpretuje a související zápis na postoupení litomyšlského panství z téhož roku v deskách zemských podle současného úzu cituje VILÍMKOVÁ 1974, 162; VILÍMKOVÁ 1995, 401). Z majetkoprávního hlediska jsou na této smlouvě pozoruhodné dvě věci:

- 1) Pernštejnský palác a tři další domy na Pražském hradě se staly plnoprávným dědičným majetkem knížat z Lobkovic teprve 15. května 1627, jakkoli je Polyxena a s ní i její manžel Zdeněk Vojtěch z Lobkovic užívali dlouhá léta předtím (Polyxena z titulu poručnice a správkyně perňštejnského majetku).
- 2) Zápisy na Pernštejnský palác je třeba hledat v deskách zemských (možná až k počátkům perňštejnské držby, tj. k roku 1554), dva domy naproti paláci, patřící kdysi Václavovi z Vřesovic, nemusely být nikde knihovány (ale mohly!), neboť jejich vlastnictví zakládala a potvrzovala listina krále Ferdinanda I. z roku 1557.

Třetí, resp. čtvrtý, prodávaný dům lze bezpochyby ztotožnit s domem čp. 5 zaniklým roku 1890 (VILÍMKOVÁ 1974, 159; VILÍMKOVÁ 1995, 399; HILMERA/VLČEK 2000, 208–209; KAŠIČKA/ZAHRADNÍK 1988, 85), jehož základy v roce 1958 odhalil archeologický výzkum I. Borkovského. Podle jeho zjištění měl být dům postaven na přelomu 15. a 16. století a výrazně přestavěn brzy po požáru roku 1541 (BORKOVSKÝ 1959, 292–293, obr. 25, 28). Nacházel se pod Černou věží nad hradním příkopem – tedy v její těsné blízkosti –, čemuž odpovídají (kromě shora uvedených archeologických zjištění) dvě polohopisné informace v archivních dokumentech i pozdější zobrazení (viz obr. 9, 10). Podle konceptu smlouvy z roku 1574 (bez denního data) na koupi domu Vratislavem z Pernštejna od Lidmily Rozynové, matky a poručnice Jana z Lehentálu a vdovy po Absolonu Lehnovi z Lehentálu (o něm jako předchozím majiteli stručně VOJTIŠEK 1919, 26), se předmětný dům nacházel „pod Černou věží mezi branami na Hradě pražském, kterej někdy témuž Absolonovi náležel“ (LRRa, sign. P 3/1, fol. 20). Ve smlouvě z 15. května 1627 je třetí perňštejnský dům lokalizován slovy: „... též i obzvláštní dům ležící za Černou věží nad příkopem Hradu pražského...“ (viz Příloha 4). Výraz „mezi branami“ chápeme jako přiléhající místo mezi vnitřní a vnější bránou u Černé věže (o systému vnitřní a vnější brány po roce 1562 viz MUCHKA 2000, 167). Důležitý pro potvrzení převodu a doložení vlastnictví tohoto domu je Pernštejnovův avizovaný záměr v poslední části textu smlouvy z roku 1574 – nechat si koupi potvrdit císařem a následně smlouvu i s povolením „pro budoucí toho paměť“ dát zanést „v knihy pana hejtmana Hradu pražského“.

Obr. 9. Anonym, okolo poloviny 19. století: Plán severovýchodní části areálu Pražského hradu (Archiv Pražského hradu, Stará plánová sbírka, inv. č. 126/6). Legenda: **a** – Lobkovický palác; **b** – Malý lobkovický dům (čp. 7); **c** – purkrabství (čp. 6); **d** – čp. 5. Červenou linií vyznačena soutka mezi čp. 9 a 10 (grafická úprava M. Housková, 2024).

Obr. 10. Vincenc Morstadt, 1829: Pohled na Hradčany od severovýchodu – výřez. Před Černou věží je dobře patrný dnes již neexistující pozdně gotický dům čp. 5 (označen šipkou), který roku 1574 připadl Vratislavovi z Pernštejna (převzato ze *sine* 1829–1830, s. p., použité in Hlavsa 1973, obr. 13).

Můžeme se domnívat, že dům pod Černou věží ve sledované době obývala čeled' – a příležitostně i pernštejnští, posléze lobkovičtí poddaní, kteří do Prahy přiváželi viktualie a vykonávali v paláci různé pomocné nebo řemeslné práce. Tuto domněnku opíráme o představu o nevelké ubytovací kapacitě hlavního sídla Pernštejnů a Lobkoviců (VILÍMKOVÁ 1974, 161; VILÍMKOVÁ 1995, 400) a o naši skepsi, že by v paláci spolu s rodinou pána či paní, fraucimorem, dvořany, dvorními a správními úředníky bydleli i všichni palácoví služebníci a příchozí sedláci.

VÝSTAVBA MAŠTALÍ BUDOUCÍHO MALÉHO LOBKOVICKÉHO DOMU V KONTEXTU PŘEDCHOZÍ ZÁSTAVBY VÝCHODNÍHO OKOLÍ SVATOJIŘSKÉHO KLÁŠTERA

Nyní již můžeme přistoupit k dokladům o výstavbě Malého lobkovického domu a proměnách zástavby na jeho městišti před rokem 1644. Z hlediska přípravy výstavby stájí je zajímavý spor o pozemky mezi stavebníkem Václavem Eusebiem knížetem z Lobkovic, zastupovaným manželkou Johankou kněžnou z Lobkovic, která na rozdíl od knížete trvale sídlila v Pernštejnském paláci, a kněžnou abatyší kláštera sv. Jiří na Pražském hradě. Zde není prostor pro důkladnou

► **Obr. 11.** Praha, Hrad. Plán kláštera sv. Jiří, 1627–1628. **A** – soudobý stav (1628), **B** – záměr zřídit klášterní zahradu.

A – stav k roku 1628;

legenda:

a – klášter sv. Jiří;

b+k+n+o+p+r – majetek kláštera (podbarveno červeně);

h+i – stáje a kolny;

ostatní litery – domy jednotlivých majitelů:

c – *der Frau Maxin Hauß* / dům paní Maxové;

d – *Schenckh Häußel* / šenkovní domek;

e – *des Alten Herrn Georgs Canonici Hauß* / dům starého pana Jiřího, kanovníka;

f – *der Frau Catharina Schröplin Hauß* / dům paní Kathariny Schröplové;

g – *der Frau Eua Hauß* / dům paní Evy;

j – *des Chotaunsky* / dům Pavla Chotounského z Chotouně, do roku 1628 píše komorního soudy;

l – *des Mattyaßens Kellerschreibers Waisen* / tj. dům sirotků Matyáše sklepního písaře;

m – *der Maria Tollin Töpferin Wittiben* / dům Marie Tollové, vdovy hrdčírky;

q – *des Hans Münichs* / dům Hanse Münicha;

s – *zum Weißen Thurm gehörig* / k Bílé věži patřící;

t – *des Hanß Scaniol, Canzley Verwandten* / dům Hanse Scaniola, zaměstnance kanceláře.

B – záměr. Tytéž objekty označené v předchozím plánu literami **a–i, t**.

Červená linka ohraničuje plochu zamýšlené zahrady.

(Národní archiv, Praha, České oddělení dvorské komory IV, sign. P, kart. 187, A – fol. 138, B – fol. 137)

analýzu tohoto sporu, o jehož počátku referuje lobkovický rentmistr Jan Jiří Tyrhlík Blanenský z Hohensteinu (LRRa, sign. J 1/8, fol. 75–76, viz výňatek z jeho listu v *Příloze 2*), ale bude prospěšné stručně upozornit na podstatné písemnosti vztahující se ke sporu a zahájení stavby a zkorigovat nepřesné informace, které o jednom i druhém podala M. VILÍMKOVÁ (1974, 162; 1995, 401) a podle ní také M. RYANTOVÁ (2016, 380).²⁰ Jejich tvrzení o zahájení stavby ještě za života Polyxeny kněžny z Lobkovic (†26. 5. 1642), matky Václava Eusebia, neboť na ni se prý obracela abatyše Justýna Anna Eltlynka z Rosenfelsu, je zcela mylné a matoucí. Abatyše Justýna Anna Eltlynka z Rosenfeldu²¹ se obracela listem datovaným v klášteře sv. Jiří na Pražském hradě dne 18. července 1644 na Johanku kněžnu z Lobkovic. Mimo jiné v něm oznamovala, „že V. K. M. baumistři s rumováním již příliš daleko na grunty naše přicházejí, že tou příčinou by lidé na gruntech našich obchod a živností svých jako prvotně provozovati, ani nám, čím z týchž gruntův dávati povinni jsou, právi býti nemohli a tady by se chtěla újma důchodům našim činiti“ (LRRa, sign. P 3/1, fol. 16–17).²² Dále abatyše v témže listě prosí, aby kněžna z Lobkovic dala nařídit (svým úředníkům), „aby ukázáno bylo, pokud a jak daleko to místo koupeno jest“. Téhož dne (18. července 1644) sděloval z Prahy lobkovický úředník či písař Pavel Borotínský do Vídně rentmistru Tyrhlíkovi, že „co se pak toho rumování dotejče, předce se stále rumuje a kolna se již bořiti začíná; panna kněžna klášterská onehdy opět svého hejtmana posílala, aby se nic dáleji nerumovalo, jen s tím rohem zároveň, dokud se J. M. Kněžna s ní neurovná, a že ten kus na gruntech J. M. K. staven jest, hamfeštem neukazuje, že k němu kopati nedá, ale předce podle vyměření kopá“ (LRRa, sign. P 3/1, fol. 18).²³ Obě tyto informace z 18. července 1644 zachycují momentální stav relativně rychle postupující proměny místa, a to proměny radikální a nevratné.

Jak si představit místo, kde rumování probíhalo, a jeho nejbližší okolí? Na klášterní půdě v místě dnešních čp. 8, 9 a 10, které leželo západně od budoucích maštálí a jehož ohrožení stavební činností se zřejmě také týkaly stížnosti abatyše, stál vedle Podybnikovského domu (čp. 10)²⁴ další dům patřící od roku 1624 Maxmiliánu Permonovi a brzy poté zřejmě jeho vdově (čp. 8). Na obou plánech svatojiřského kláštera z let 1627–1628 (obr. 11) stál v rámci vymezení východního prostoru a je označen jako dům paní Maxové, která měla být podle M. Vilímkové onou vdovou (VILÍMKOVÁ/KAŠIČKA 1967, 13; KAŠIČKA/VILÍMKOVÁ 1969). Později abatyše objekt prodala varhaníkovi Janovi Hrdému. V jakém časovém odstupu od rumování v roce 1644 k tomuto prodeji došlo, není jasné.

Připomeňme v této souvislosti také jednání uskutečněné před rokem 1611 mezi Rožmberky a abatyší o odkupu poustky kvůli rozšíření „placu a prostrannějšího vjezdu do domu Rožmberského“ (*Kniha gruntovní kláštera sv. Jiří*, AMP, rkp. 2247, fol. 220 dle VILÍMKOVÁ/KAŠIČKA 1967, 14–15), ke kterému však nedošlo. Obdobně nebyl realizován ani projekt založení klášterní zahrady z let 1627–1628. Během jeho přípravné fáze byly zhotoveny zmíněné dva situační plány: jednak tehdejšího stavu kláštera a jeho severovýchodního okolí s domovní zástavbou, jednak budoucí podoby se zahradou (obr. 11).²⁵ Výchozí plán fixuje rozsah klášterního majetku

20 Zdá se, že spor mezi abatyší a knížetem z Lobkovic se odehrával na pozadí širšího stavebního ruchu v bezprostředním okolí kláštera sv. Jiří v letech 1644–1645. Napovídá tomu rozhodnutí zemského sněmu v prosinci 1644 na podkladě zvláštní písemné žádosti císaře Ferdinanda III. (mimo sněmovní propozici) vyhlásit zvláštní berni v odhadované výši 5000 kop grošů míšeňských na vykoupení domu přiléhajícího ke klášteru a patřícího nejvyššímu písařství, za což měl být koupen jiný dům pro tento úřad nebo mu měly být vypláceny úroky z vybrané berně, aby překážející dům mohl být zbořen a místo předáno klášteru k jeho zvětšení. Pokud by berně vynesla více než 5000 kop, měly být přebytky peníze poskytnuty klášteru k jeho rozšíření (REZEK 1890, 390). Není bez zajímavosti, že při tomto sněmu vystupoval jako zástupce císaře (hlavní sněmovní komisař) Václav Eusebius z Lobkovic. V této souvislosti si nelze nepoložit otázku, z jakého, resp. z čího prvotního podnětu bylo přikročeno k bourání starých a stavění nových lobkovických maštálí právě v roce 1644 (a ne dříve nebo později). Odpověď na ni zatím nedokážeme.

21 Tak zní v korektní transkripci „podpisu“ její jméno; jinak Justina Anna Ettlová z Rosenfelsu, která byla svatojiřskou abatyší v letech 1642–1659 (BORKOVSKÝ 1975, 57).

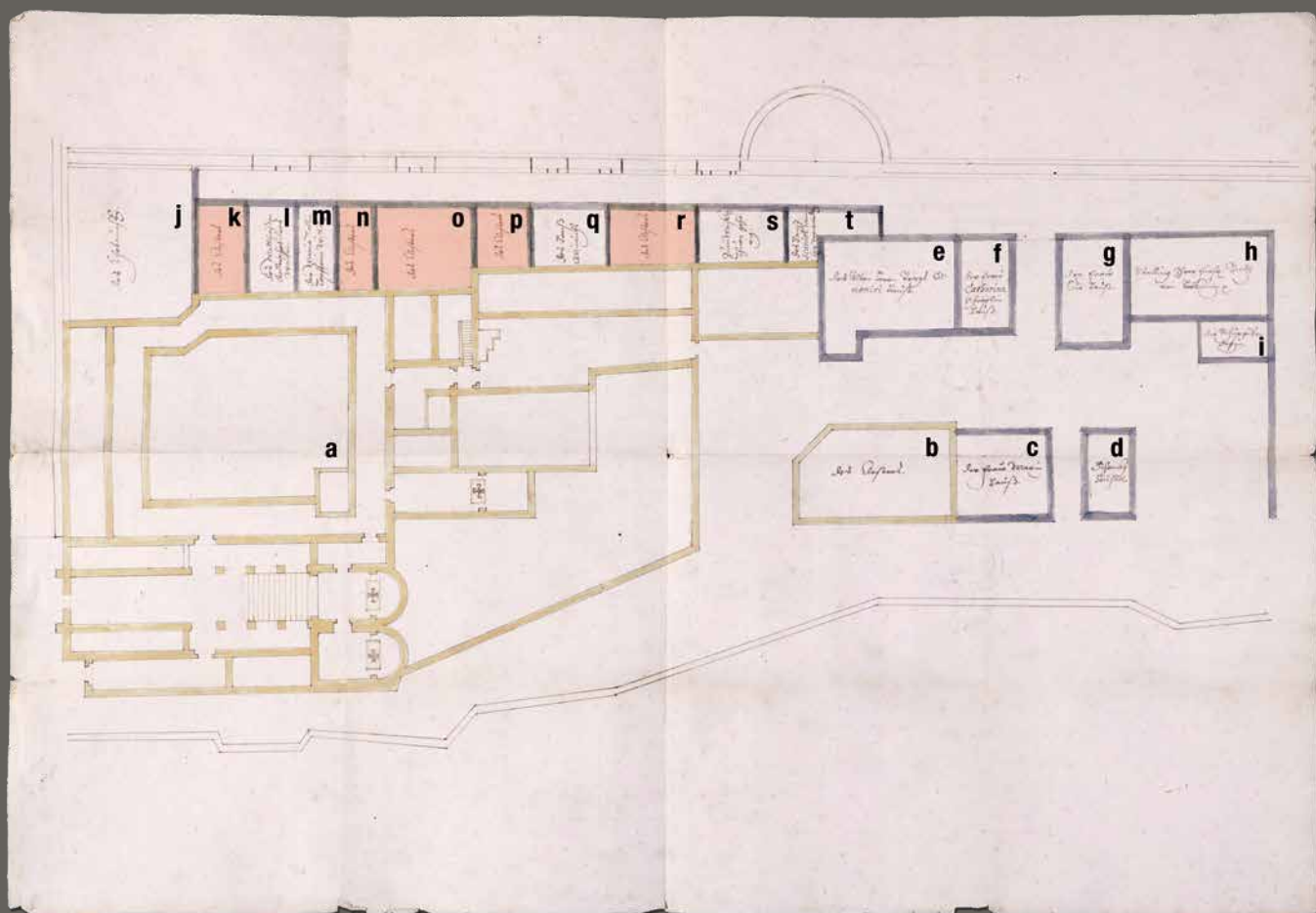
22 V souvislosti s dotčenými živnostmi připomeňme např. krám Marie Landtšpergerové uvedený k roku 1636 při domě Podybnikovském, dříve malíře Jana z Cách (Hanse von Aachen) v prostoru čp. 10 (VILÍMKOVÁ/KAŠIČKA 1967, 53).

23 *Hamfešt* jinak též *handfešt* nebo *hamfest* (*Handfeste*) = výsadní list poddaného; průkazní list na prodej vrchnostenských pozemků poddaným či na osvobození poddanského statku od platů a robot. Mohl býti ale také chápán jako doklad o koupi pozemku či statku svobodnou (nepoddanou) osobou.

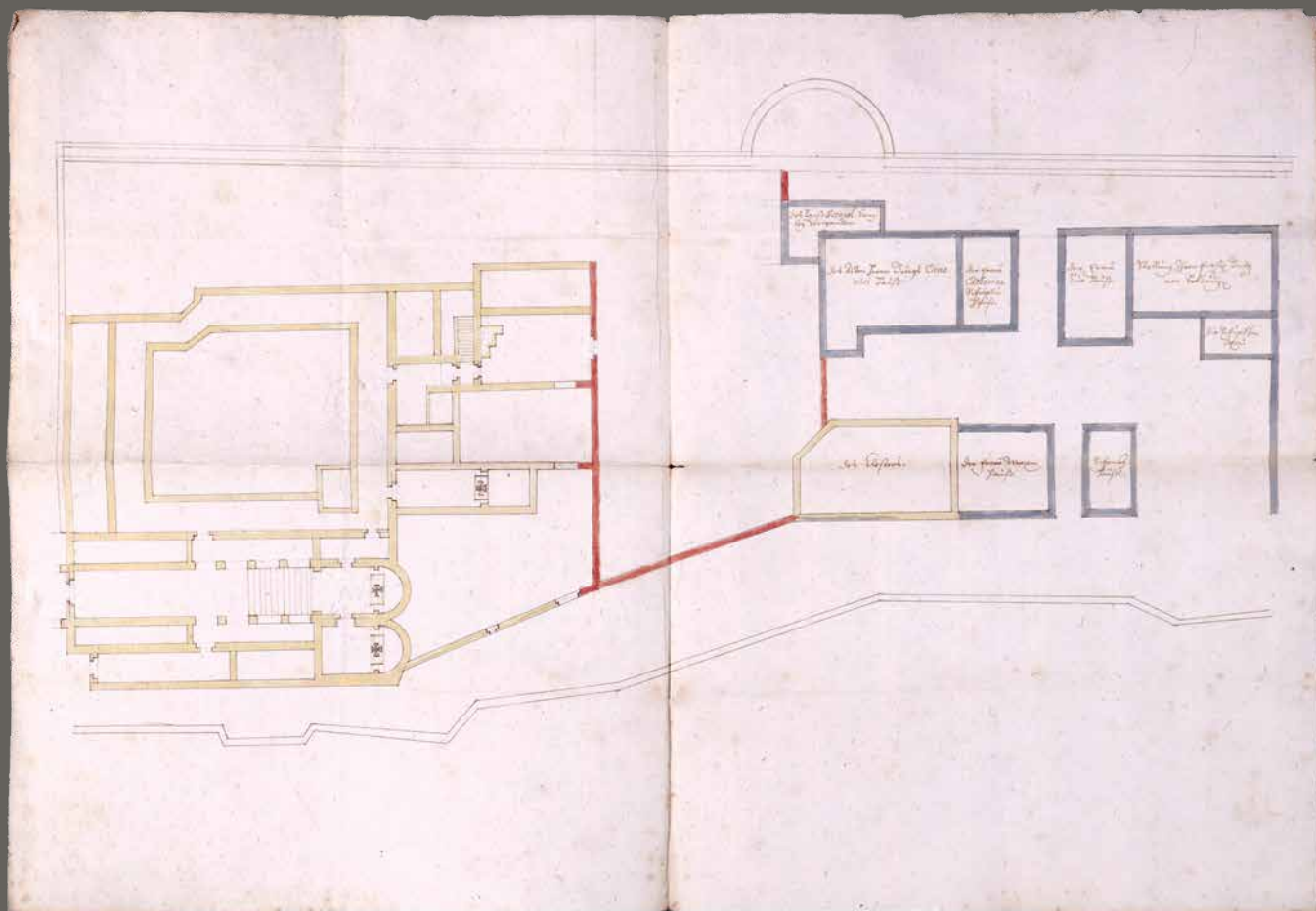
24 Roku 1636 abatyše Regina Dadiusová z Kyrenberku [správná podoba jména, pozn. autorů] uzavřela smlouvu s Janem Burianem Podybníkem, hejtmánem kláštera sv. Jiří, a Kateřinou Podybnikovou z Helfenburku. Před rokem 1663 se dům dostal do držení kláštera (VILÍMKOVÁ/KAŠIČKA 1967, 32, 53).

25 V literatuře se setkáváme s vágními údaji o existenci této zahrady (např. KOLDA 2018, 84). Podle dochovaných spisů (NA ČDKM IV, sign. P, karton 187, fol. 135r–141v) je evidentní, že tento projekt nebyl realizován. Ve zkratce: Císař se obrátil na zemské úředníky (resolucí 15. 8. 1627); ti – jmenovitě Arnošt V. kardinál z Harrachu, Jaroslav Bořita z Martinic a Pavel Michna z Vacínova – k věci obnovy a rozšíření kláštera o zahradu sepsali dobrozdání (v Praze 15. 4. 1628), jehož přílohou byly oba plány, které si mezitím nechali zhotovit od císařského stavitele (baumistra). V dobrozdání akcentovali podmínku výkupu určitých domů s tím, že by tento výkup, dále zřízení a ohrazení zahrady, jakož i postavení vícero nových cel a příbytků pro klášterní panny stály odhadem 6 až 8 tisíc kop, které by musely být získány z nějakých příjmů

A

B

ve 20. letech 17. století a potvrzuje hranici, se kterou se setkáváme v dokumentech spojených s výstavbou tzv. Malého lobkovického domu o více než 20 let později.

Východně od domů čp. 8 a 10 stojící dva domy u purkrabství a naproti Pernštejnskému paláci, které dříve patřily Václavu Vřesovcovi, byly, zdá se, v průběhu času stále méně obyvatelné a sloužily spíše jako stáje a sklady materiálu (sena, slámy, dříví na otop apod.). Zchátralému stavu domů a jejich hospodářskému charakteru po roce 1620 nasvědčuje informace v dopise Jozue Kořenského z Terešova, dočasného správce Pernštejnského paláce a koordinátora příprav na návrat Polyxeny z Lobkovic z Vídně do Prahy (a pozdějšího hejtmána litomyšlského panství), ze dne 14. prosince 1622, v němž hejtmánovi roudnického panství mimo jiné oznamuje, že paní poručí, aby do jejího příjezdu bylo v paláci vše opraveno a „naproti voknům, jak zbořený zdi sou, aby se ta nečistota odvezla a kamení na hromadu sházelo, kolna aby se udělala, že 5 vozů sebou míti budou, že asi dva dni před svátky konečně, nebo tři, zde budou“ (LRR, sign. J 1/4, fol. 57). Není jasné, jestli tehdy byla zbořena jen ohradní zeď, oddělující prostranství (dvůr) obou domů od ulice, nebo i pobořeno zdvo z průčelí menšího z domů, pokud s ulicí hraničilo. Jisté je, že se tam po odklizení suti měla stavět kolna pro několik vozů. Podle plánu svatojiřského kláštera a jeho východního okolí z let 1627–1628 byla v severní části mezi purkrabstvím a domem později označeném čp. 11 stáj kněžny z Lobkovic s přilehlou kolnou a před stájí malý šenkovní domek (obr. 11; KAŠIČKA/ZAHRADNÍK 1988, 84 s odkazem na pramen). Kolna, maštal(e) a nejspíš i hospůdka se v tomto již odkrytém prostoru uvnitř a vně rozpadajících se domů bezpochyby nacházely po celou další dobu až do jara roku 1644, kdy se začalo s bouráním zbytků staveb a rumováním. V květnu, červnu a červenci téhož roku prostor vyklízeli poddaní lobkovického panství Vysoký Chlumec. Prostor jejich kopání, demolování a nakládání lapidárně charakterizuje shrnující název na paklíku účtenek za vyplacenou denní mzdu: „Cedulky, co se tak od rumování toho vrchu, kde nyní marštále jsou, sedlákům chlumeckým dávalo v létu 1644“ (LRR, sign. P 3/1, fol. 60).

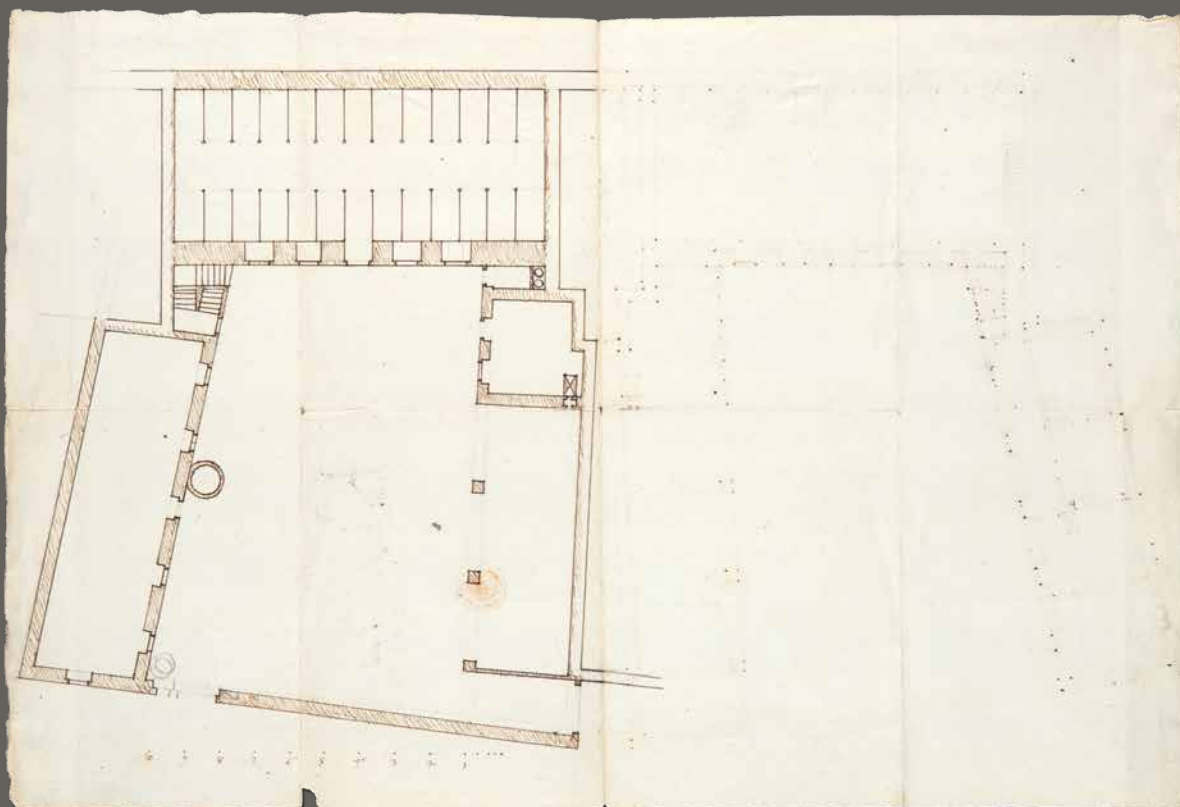
Dne 24. srpna 1644 uzavřel kníže z Lobkovic zastoupený hejtmánem roudnického panství Karlem starším Čejkou z Olbramovic smlouvu o dílo (v podobě tzv. řezané cedule) se stavitelem Santinem de Bossi, a sice že má pro knížete „naproti domu marštále klenuté dvě postavit, jak obrys ukazuje, i vod ulice zeď vyhnati, jedna aby byla na čtrnácte koní a druhá na dvaceti jednoho“ (LRR, sign. P 3/1, fol. 28–29). Se stájem měl postavit i světnici a síň s kuchyňkou pro čeládku, nad nimi dvě světničky a dvě komůrky a jednu sýpku, vedle nich kolnu pro vozy. Za práci měl od knížete dostat 800 zlatých rýnských a ke stavbě všechen materiál; náradí si měl opatřit sám. Stavitel měl též „grunty na svůj náklad vybírat“, což si vysvětlujeme jako stavebníkův záměr přenechat výběr vhodného místa pro základy maštálí na odklizeném prostranství na Santinovi, ovšem bez náhrady. Tomu by nasvědčovala nejistota kněžny z Lobkovic, vyjádřená v jejím listě manželovi ze 7. září 1644 (viz Příloha 6), že se jí právě založená stavba stájí zdá být příliš úzká, ale že prý Santino její obavu odmítl s podotknutím, „že ste ráčili poro[u]četi, aby placu neužímal“. Onoho dne 24. srpna 1644 byla sepsána i smlouva (řezaná cedule) s tesařským mistrem Kašparem Zejdlem (Seydlem) na krovy do stájí, žebříky, žlaby a další věci (LRR, sign. P 3/1, fol. 30 – kopie řezané cedule). Stavba samotná byla zahájena záhy po uzavření obou dotčených smluv, jak plyne z dopisů Johanky kněžny z Lobkovic manželovi do Vídně z 3. a 7. září 1644 (oba listy otiskl SEDLÁČEK 1891, 195–196). Později asi došlo k jejímu přerušení a k přepracování původního projektu, neboť definitivní plán maštálí (výše zmíněný) nese datum 19. července 1645 (LRR, sign. P 3/1, fol. 78; obr. 12).²⁶ Tudíž až rok 1645 – jeho druhé pololetí – lze považovat za období realizace značné části vlastní výstavby.

O průběhu rumování a zakládání stavby nových stájí jsme částečně informováni ještě dalšími zprávami lobkovického rentmistra Tyrhlika (vedle dvou dříve použitých – viz Přílohy 1 a 2) v jeho dopisech knížeti z 29. dubna, 4. a 18. května 1644 (LRR, sign. J 1/8, fol. 45–48, 52–53, 56–57; viz výňatky z těchto listů v Příloze 5) a právě výše dotčenými zprávami Johanky kněžny z Lobkovic v dopisech z 3. a 7. září 1644 (SEDLÁČEK 1891, 195–196; viz výňatky z obou jejích listů v Příloze 6). Jedny i druhé naše poznání místa náleží kostí a kamenných základů jen mírně doplňují

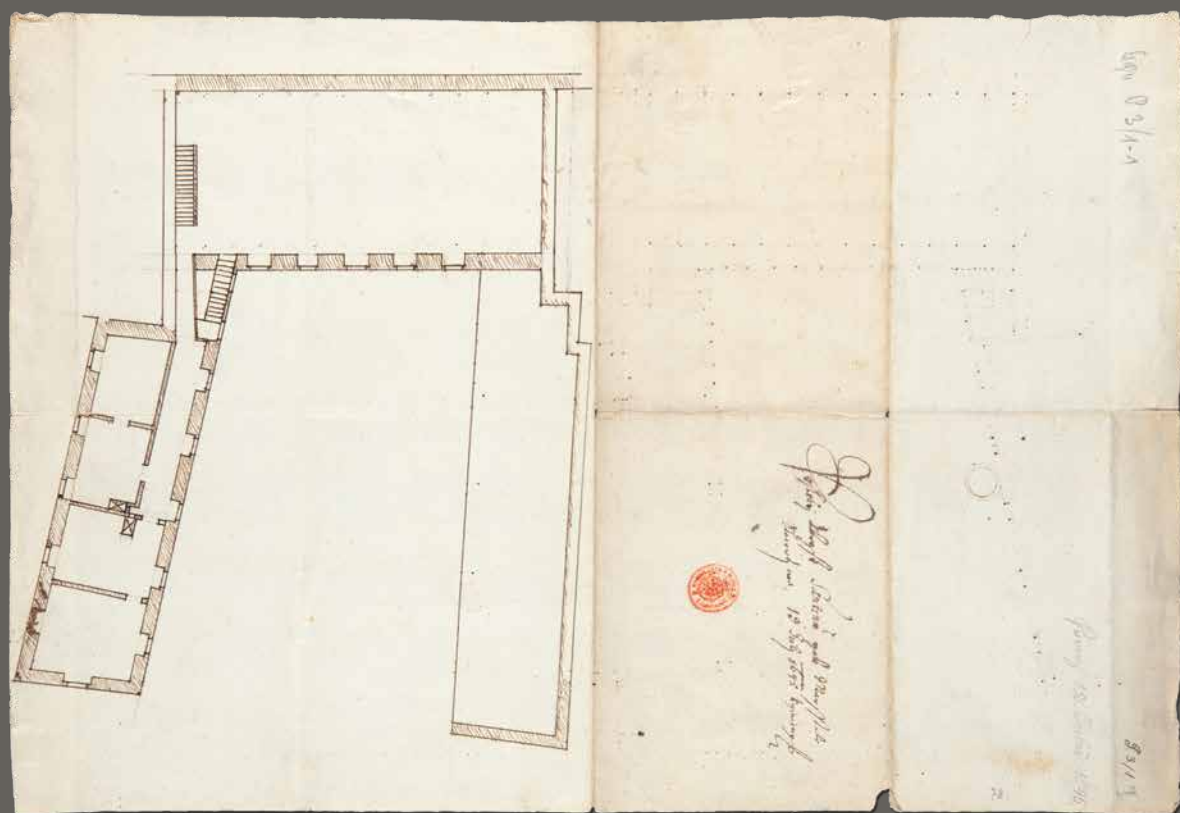
či výnosů v království; dobrozdání pak císař zřejmě postoupil vídeňské dvorské komoře a ta se při své poradě (dne 18. 4. 1628, dle dorsální vyřizující poznámky) usnesla, že k věci musí podat zprávu česká komora v Praze, případně učinit náležitá opatření; česká komora na svém zasedání (29. 4. 1628) projekt vyčíslila na 6 až 8 tisíc tolarů s tím, že nenachází dostatečné zdroje k jeho financování, a to i vzhledem k jiným nutným výdajům, že by tedy klášteru nemohla komora nikterak anebo jen velmi málo pomoci. V jedné příloze tohoto spisu jsou odhadnuty ceny výkupu určitých domů v úhrnné sumě 3140 zlatých. Tím byla celá záležitost vyřízena a dotčené písemnosti s plány odloženy *ad acta*.

²⁶ Dochovaný originál plánu byl zřejmě interní pare pro lobkovickou správu (bez následných pracovních poznámek či výpočtů stavitele, neohmataně), proto dochované v rodinném archivu. Obě podlaží se však neshodují dokonale měřítkem, vyznačeným pod půdorysem přízemí (obr. 12).

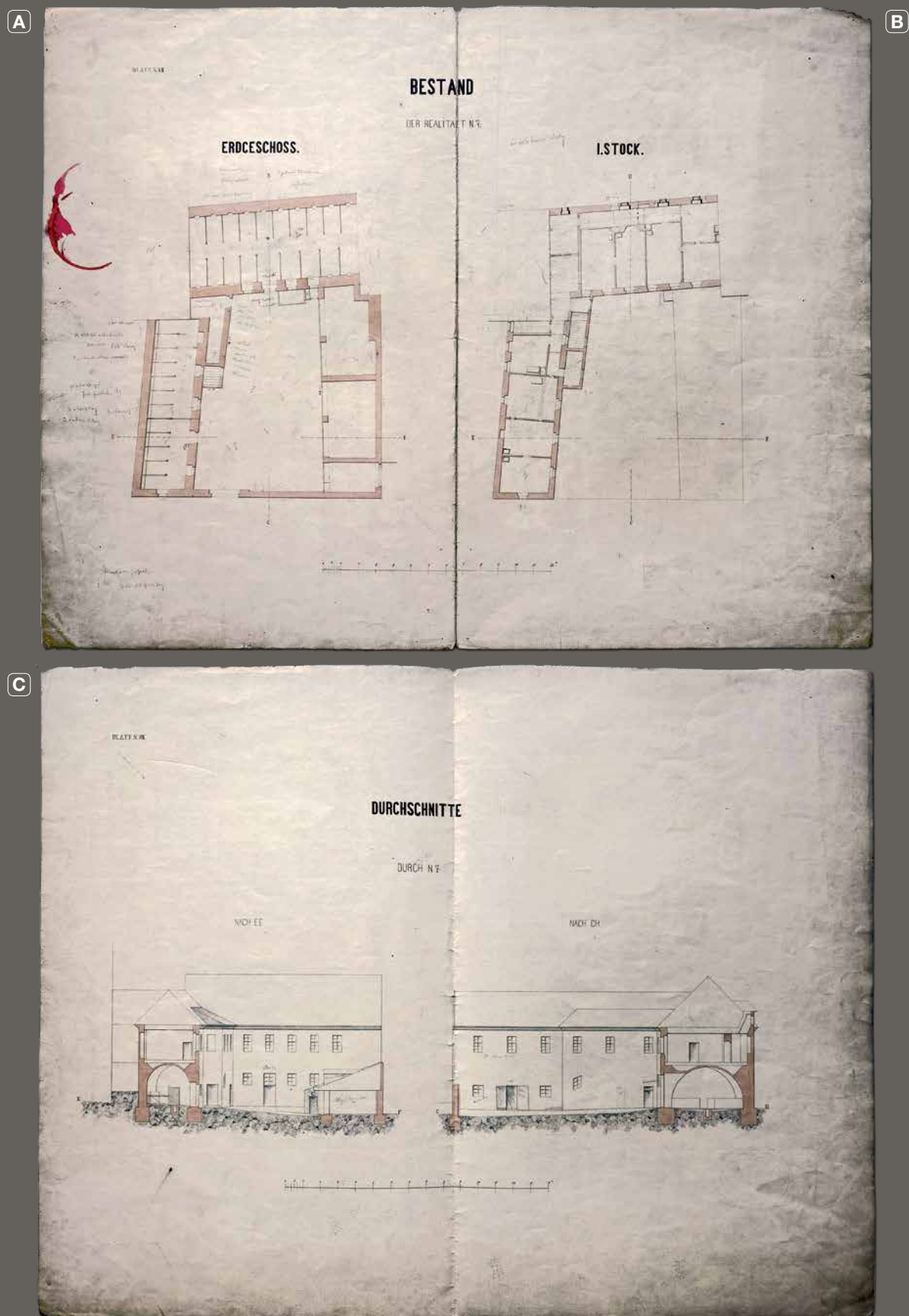
A

B

Obr. 12. Praha, Hrad, Jiřská čp. 7, rok 1645. Definitivní plánek půdorysu stavby maštali (Malého lobkovického domu čp. 7) v úrovni přízemí (A) a prvního patra (B), určený pro zednického mistra Santina de Bossi. Na rubu plánu je poznámka: „Poslední abrys Santinu jak maršale stavěti má, 19. Juli 1645 učiněný“ (Lobkowiczská knihovna a archiv, zámek Nelahozeves, Česká republika, LRRA, sign. P 3/1, fol. 78).

Obr. 13. Praha, Hrad, Jiřská čp. 7, nedatováno (1868–1900). Malý lobkovický dům, A – přízemí, B – 1. patro, C – pohledy (SOA v Litoměřicích, Lobkovicové roudničky – Stavební úřad, inv. č. 1514–1515).

a dokreslují, ale až na jednu výjimku nic nového nepřinášejí. Pozoruhodná je Johančina zmínka o založení gruntů a zahájení stavby v místě, kde „ten domeček stál“ (v dopise ze 7. září 1644). Mohla tím mít na mysli snad onen šenkovní domek při Jiřské ulici, kde asi celé rumování v květnu 1644 začalo (logicky od ulice k zadnímu domu). Na jeho místě nebo v jeho blízkosti („pod tím hnojem a rumem“) byly, zdá se, vykopávány kosti a rozbíjeny rozličné tvrdé zdi – tedy na okraji pozemků pozdějšího čp. 7 (a zřejmě i za jejich hranicemi, jak napovídá spor o grunty s abatyší svatojiřského kláštera), sousedících s pozemky pozdějšího čp. 8.

Johanka z Lobkovic se v listě ze 7. září ještě manžela dotazovala, jestli by měl být zbořen ten Evrilínin neobílený domeček (dům paní Evy?; cf. obr. 11: g), vyjadřovala obavy z přílišné úzkosti stájí a dávala najevo radost z velikosti a rovnosti toho placu, z něhož prý bylo vyvezeno již „sto tisíc vozů“ rumu „a ještě ho bude několik set vozů“. ²⁷ V této souvislosti je na místě věnovat pozornost otázce, kam byl odkopaný materiál zahrnující hnojovité vrstvy, lidské kosti i stavební destrukce odvážen. Odpověď lze snad odvodit ze skutečnosti, že ve 40. letech 17. století proběhla jedna z etap výstavby novověkého opevnění západně a severně Pražského hradu a Santino de Bossi sám byl také stavitelem malostranského opevnění (VLČEK/HAVLOVÁ 1998, 94–95, 202; VLČEK/ZAHRAĐNÍK ET AL. 2023, 95). Právě stavba zemních těles těchto hradeb vyžadovala přemísťování velkých kubatur země z bližšího i vzdálenějšího okolí. Santino však vlastní rumování přímo neřídil, smlouva s ním byla uzavřena až po odklizení prostranství, jež prováděli lobkovičtí poddaní. Byl ale do přípravných prací zapojen jako poradce a zprostředkovatel, a zejména jako projektant zhotovující plány a kalkulace již před uzavřením smlouvy (24. 8. 1644), jak mimo jiné vyplývá z výňatku listu rentmistra Tyrhlíka z 18. května 1644 (Příloha 5), že de Bossi sjednával odvoz rumu za úplatu, ale že lobkovická správa z úsporných důvodů začala používat vlastní vozy. I když uspokojivou odpověď na výše položenou otázku zatím nejsme schopni poskytnout, přece jen se ještě naposledy vraťme krátce k archeologii. Intenzivní záchranné archeologické výzkumy dotýkající se severního a západního pásma barokního opevnění, prováděné v letech 2008–2017 Archeologickým ústavem AV ČR v Praze, do vlastních zemních těles bastionů nahlédly pouze v malé míře, a pokud ano, nezjistily uložení výše uvedeného charakteru (BARTOŠOVÁ ET AL. 2010; TOMKOVÁ/ŠINDELÁŘ/VÁCHA 2017). Nelze však vyloučit, že na ně nenarazí budoucí archeologické výzkumy, při nichž by přítomnost lidských kostí mohla archeology svést na scestí hledáním pohřebiště v blízkosti bastionů.

Zprávou ze září 1644 a půdorysným plánkem z 19. července 1645 uzavíráme náš výklad o výstavbě maštálí Malého lobkovického domu. Není úkolem této studie zabývat se jeho dalším vývojem. Bylo-li však naším cílem zpřístupnit nové archivní prameny k tomuto objektu, pak k nim nesporně patří plány uložené ve fondu *Lobkovicové roudničtí – Stavební úřad* ve Státním oblastním archivu v Litoměřicích, které dokumentují stav objektu do konce 19. století (obr. 13) – tzn. před úpravami a adaptacemi po roce 1909 a pak hlavně přestavbou na Dům československých dětí v 60. letech 20. století. Potvrzují, že základní koncept Santina de Bossi byl skutečně realizován v souladu s původním plánem.

Závěr

Náš příspěvek sleduje genezi čp. 7 v čase dlouhého trvání od 11. až do 17. století v kontextu širších prostorových vztahů. Kombinace různých pramenů přispívá k poznání bohatého života ve východní části Pražského hradu. Stavební aktivity v prostoru Malého lobkovického domu v roce 1644 byly fakticky součástí barokní přestavby Pražského hradu a Hradčan, která často znamenala likvidaci objektů předchozích období, jejichž výstavba však obdobně mazala stopy předchozích lidských aktivit. Budeme-li postupovat proti toku času, pak Malý lobkovický dům nahradil starší, převážně kamennou zástavbu v těsném sousedství areálu purkrabství. V době výstavby již nejspíše neexistovala kaple sv. Jana Křtitele, bezpečně doložená od sklonku 14. století do 20. let 17. století, nacházející se na pozemcích svatojiřského kláštera v západním sousedství předchůdců Malého lobkovického domu v místech gotických domů (dnes čp. 8–10). Výstavba románské hradby, dodnes dochovaná v objektu čp. 6 (purkrabství) a přilehlém čp. 7, byla součástí proměny hradu do jeho románské podoby ve 12. století. Pravděpodobně v důsledku této přestavby bylo

27 Je otázkou, do jaké míry se jedná o nadsazený údaj. Pro porovnání lze uvést navážení kamene pro barokní přestavbu svatojiřského konventu v roce 1657, kdy se jednalo za půl roku o více než 3 000 fůr, přičemž další vozy navážely velké objemy tisíce až desetitisíce cihel a prežů (KOLDA 2019, 104). Základní otázkou je, jaké vozy byly používány co do velikosti a nosnosti, aby je koňské či voľské potahy utáhly, z vrchu dolů naopak ustály (s pomocí lidí, vlečných řetězů a případně klád ubrzdlily).

ukončeno pohřbívání na pohřebišti severně Jiřské ulice, nacházející se od 11. století východně areálu kláštera sv. Jiří. Jak dokládá Tyrhlíkova zpráva, s vysokou pravděpodobností se východní hranice pohřebiště nacházela právě na pozemcích budoucího Malého lobkovického domu. Pohřební aktivity komunity zahrnující muže, ženy i děti narušily starší pozůstatky dřívějšího raně středověkého osídlení, reprezentovaného keramikou s kalichovitou profilací okraje. Stavební aktivity 12.–17. století, jakož i pozdější, způsobily rozrušení pohřebiště, tudíž též sekundární přemísťování ostatků, vyskytujících se v Jiřské ulici a zejména v areálu purkrabství, mj. v objektech, které zřejmě na přelomu raného a vrcholného středověku sloužily jako jámy na písek.

Zatímco archeologický výzkum historikům zhmotňuje a usazuje do konkrétního prostoru informace zaznamenané písemně a ikonograficky, prostřednictvím písemných pramenů ožívají zdánlivě mrtvé archeologické památky. Vyhodnocení nově objevených archivních pramenů v kontextu dosavadních historických poznatků a stavebněhistorických průzkumů umožnilo propojit informace o nálezech hrobů 11.–12. století ze Zlaté uličky u Daliborky s nálezy sekundárně přemísťovaných kostí v areálu purkrabství (čp. 6) a východní části Jiřské ulice a poskytlo zdůvodnění, proč v čp. 7 nálezy hrobů či přemísťovaných kostí až na výjimky chybějí. Byly získány další opěrné body pro socio-kulturní interpretaci hmotné kultury odkrývané archeologickými výzkumy ve východní části Pražského hradu. Archeologické i archivní prameny společně dovolují sledovat rozsah a dynamiku stavební činnosti v období před polovinou 17. století. Jejich dialog vede k hledání souvislostí s dalšími tématy (výstavba barokního opevnění Prahy, management stavební činnosti v období 17. století) a provokuje k novým otázkám, které se dotýkají významu majetkových a stavebních proměn východní části hradčanské ostrožny v kontextu vývoje Pražského hradu jako celku. Aktuálně probíhající zpracování výsledků archeologických výzkumů ve východní části hradu naše poznatky zajisté zpřesní či zasadí do nových souvislostí, a tak lze doufat, že námi otevřený dialog najde své pokračovatele i v budoucnosti.

Tuto studii je možno dále vnímat jako jeden z příkladů ilustrujících přínos archiválií lobkovické provenience, jejichž dosah je ovšem mnohem širší. Korespondence knížete s kněžnou (manželkou) a s úředníky spravujícími jeho/jejich panství a sídla, korespondence mezi těmito úředníky na vertikální i horizontální ose centrálně řízené administrativy a také korespondence knížete, kněžny a předních úředníků s cizími osobami a korporacemi jsou stále nevyčerpatelnou základnou pro studium „každodennosti“ patrimoniální a hospodářské správy. Nacházejí se v nich rovněž informace o dění na dominiích a v městských rezidencích – za třicetileté války o vpádech a průchodech vojenských sborů, dragonádách, zbíhání poddaných, morových nákazách atp. – a o sociálně-ekonomických či charitativních opatřeních, kulturních akvizicích, hmotných rekonstrukcích a (novo)stavbách. Jsou-li k nim dochovány smlouvy, rozpočty a účty, ke stavbám navíc plány, je pramenná báze téměř kompletní. S nimi se zpravidla pojí, jako v naší studii, majetkoprávní doklady – např. majestátní listiny, kupní smlouvy, vložky v deskách zemských a v pozemkových knihách, inventáře a odhady statků včetně sídel, popisy hranic atp. Potíž je ovšem s pramennou heuristikou (ne vše je v pomůckách podchyceno, jasně popsáno, patřičně rozřazeno, ani nikdy dokonale nebude – a to ani s pomocí umělé inteligence) a s nesmírnou pracností rešerší, pomineme-li paleografická a jazyková úskalí dotčených písemností.

V tomto kontextu je příhodné akcentovat nezbytnost sdílet takové prameny jakékoli provenience (třeba městské nebo klášterní), resp. mít je po ruce buď v digitální podobě, nebo ideálně v kritických edicích, každopádně již na nějakých „otevřených“ platformách. Potřebujeme je ale také bezpečně identifikovat pomocí on-line katalogů, inventářů a stavebněhistorických průzkumů, případně zásadních studií, jako např. o velkém stavebním podniku na Pražském hradě v letech 1638–1644 (MORÁVEK 1957). Bez toho lze stěží vést mezioborový dialog, leda jen nahodile diskutovat průniky současné archeologie a historické vědy, resp. řady historiografických disciplín.

PŘÍLOHA 1

1644, květen 25. Praha

Jan Jiří Tyrhlík Blanenský z Hohensteinu, rentmistr lobkovických statků, Václavu Eusebiovi knížeti z Lobkovic

orig., papír (Lobkowiczská knihovna a archiv, zámek Nelahozeves, Česká republika, LRRR, sign. J 1/8, fol. 63–64)

[...] V příčině stavení marštalí, co by nejskrovněji státi mohly, V. K. M. Santinovo vlastní rukou sepsané poznamenání odsílám. Michnového paumistra sem se také dotazoval, po čem by od sáhu bráti chtěl, praví, že méně 1 zl. 30 kr. vzíti nemůže, pročež, jaká další milostivá vůle V. K. M. v tom bude, milostivého poručení očekávati budu. Mezitím nic se nezahlí, rum se předce každodenně vyvozuje, mnoho kostí z těl mrtvých vykopávají a rozdílné tvrdé zdi pod tím hnojem a rumem se vynacházejí, kteréž jako nějaká tvrdá skála pevně jsou a dosti málo se jich za den zboří. [...]

PŘÍLOHA 2

1644, červen 15. Praha

Jan Jiří Tyrhlík Blanenský z Hohensteinu, rentmistr lobkovických statků, Václavu Eusebiovi knížete z Lobkovic.

orig., papír (Lobkowiczská knihovna a archiv, zámek Nelahozeves, Česká republika, LRRR, sign. J 1/8, fol. 75–76)

[...] Včera také hejtman kláštera sv. Jiří byl nejprve ke mně od panny kněžny abatyše poslán, aby se mně tázal, proč se klášterských gruntův ujímám a ten rum, kde se marštale stavěti mají, pryč voziti dám, což sem J. M. Kněžně a paní mé milostivé ihned přednesl. Na to zase po malé chvíli kaplan z dotčeného kláštera k J. M. Kněžně přišel a oznamoval, [že] [proč] [...] ²⁸ gruntův klášterských se sahá, aby J. M. Kněžna ráčila se pamatovati, co s pannou kněžnou abatyší před nedávným časem v klášteře mluvila, načež J. M. Kněžna do kláštera šla a toho žádala, aby se jí to, co na škodu klášterskou jest, vykázo, však nic takového se provésti nemohlo, toliko jen že [Cvelová] ²⁹ tu pletichu, obávajíc se, aby jí světlo voken odňato nebylo, svedla. Bohdá zejtra se vejchoz učiní a pokud grundy V. K. M. jdou, se náležitě vyměří, v čemž nic přehlédnuto bejti nemá. [...]

PŘÍLOHA 3

1557, duben 23. Pražský hrad

Král Ferdinand I. daruje Václavovi z Vřesovic svůj dům na Pražském hradě a potvrzuje mu vlastnictví dalšího domu, dříve koupeného a s předávaným spojeného

orig., pergamen s přív. král. pečeti, pod plikou podpisy krále, nejvyššího kancléře a svědků; na plíce listiny podpis sekretáře (Lobkowiczská knihovna a archiv, zámek Nelahozeves, Česká republika, LRRR, sign. P 3/6)

My Ferdinand z boží milosti římský král, po všecky časy rozmnožitel říše, a uherský, český, dalmatský, charvátský etc. král, infant v Hispánii, arcikníže rakouské, markrabě moravský, lucemburské a slezské kníže a lužický markrabě etc., oznamujem tímto listem všem, že jest Nás poníženě prosil statečný Václav z Vřesovic, najjasnějšího knížete Ferdinanda, arciknížete rakouského, syna Našeho najmilejšího, komorník, věrný Náš milý, abychom mu duom Náš vnově vystavený ležící vedle domu purkrabského, v kterémž jest s povolením Naším Hanuš Gromoser, tehdaž hajtman nad některými knechty, kderěž sme na Hradě pražském chovati ráčili, bydlel, z milosti Naší královské dáti a toho trhu, kderý jest s Erhartem Nolde jináč Eyflenderem o druhý domček při témž domě ležící, proti domu urozeného Jaroslava z Pernštejna, komorníka a štolmistra Našeho věrného milého, učinil, milostivě potvrditi ráčili. K jehožto prosbě ponížené naklonění souce, zvláště pak na přimluvu jmenovaného syna Našeho najmilejšího, jeho lásky, a pro věrné a pilné služby jeho, kteréž Nám i jeho lásce až posavad činil a činiti nepřestává, s dobrým rozmyslem Naším, jistým vědoměm, mocí královskou v Čechách a s radou věrných Naších milých dali sme a tímto

28 První dvě slova jsou neúplná, a proto jen odhadnutelná, třetí chybí celé. Příčinou je poškozený papír originálu v místě těchto tří slov (v přehybu na konci řádku), kde zeje díra.

29 Nejisté čtení počátečního majuskulního písmene, jež vypadá jako Y, ale lze je číst i jako C nebo T. Přikláníme se k písmenu C, neboť tomu odpovídá způsob psaní hlavního prohnutého dřiku (z kterého ale v horní části blíž půli vyběhá šikmá krátké břevno a nad nímž ční malá stříška) a asi i skutečný tvar jména nespokojené ženy.

listem dáváme jmenovanému Václavovi z Vřesovic i jeho dědicům a budoucím svrchu jmenovaný duom Naš i ten druhý při něm ležící přikoupený k mocnému a dědičnému vládnutí, k užívání, dání, prodání, směnění a s tím jako s svým vlastním statkem učinění bez Naší, dědicuov Našich i budoucích králův českých, purkrabí i hajtmánův Hradu pražského i jiných všech lidí, duchovních i světských, všelijaké překážky, však s touto přitom vejmkou, jestliže bychom My, Naši dědicové aneb budoucí králové čeští těch dvou domuov, již v hromadu spojených, k upevnění Hradu pražského neb k jinému stavení potřebnému Hradu pražského potřebovati ráčili, tehda máme jemu Václavovi z Vřesovic nebo jeho dědicuom a budoucím i tomu každému, kdož by jich v držení byl, prve než bychom ty domy ujíti aneb bořiti poručiti ráčili, za týž domy dáti a zaplatiti, zač by tehdaž spravedlivě stály a šacovány byly, a v té věci od Nás ani od Našich budoucích, králuov českých, ani od žádného jiného člověka mimo spravedlivé a slušné nemají ničímž stěžování býti. A kdožkoli tento list měl by neb míti bude z častopsaného Václava z Vřesovic, jeho dědicuov a budoucích neb jednoho z nich, dobrů volí a svobodnů, ten má a míti bude touž moc i též plné právo k domuom svrchu oznámeným jako oni sami. Tomu na svědomí pečeť Naší královsků k listu tomuto přivěsiti sme rozkázali. Dán na Hradě Našem pražském v pátek na den svatého Jiří léta od narození Syna božího tisícého pětistého padesátého sedmého a království Našich římského sedmmecítmého a jiných třicátého prvního.

Ferdinand

Joachim de Nova Domo
S. R. Bohemie Cancell[arius] mp

Petr Chotek z Vojnína
Flor[ian] Griespek

Kašpar z Granova Sec[retarius]

PŘÍLOHA 4

1627, květen 15. s. l. [Praha]

Vratislav Eusebius z Pernštejna prodává Polyxeně kněžně z Lobkovic Pernštejnský palác a tři další domy na Pražském hradě

opis, resp. výpis smlouvy z desk zemských – z kvaternu památného druhého popelatého léta 1627 ve středu sv. Dominika, lit. B. 13 – tj. kvaternu uloženého v Národním archivu v Praze, Desky zemské větší 294, B.13 (Lobkowiczka knihovna a archiv, zámek Nelahozeves, Česká republika, LRRR, sign. P 14/33, fol. 34–35)

Léta Páně 1627 v sobotu po památce Vstoupení Pána Krista na nebe. Námi, Adamem z Valdštejna na Hrádku nad Sázavou, Lovosicích, Židlochovicích, Dobrovici a Novém Valdštejně, J. M. C. tejnou radou, komorníkem a nejvyšším purkrabím pražským, Janem Rudolfem Trčkou z Lípy na Opočně, Smiřicích, Kounicích a Ledči nad Sázavou, J. M. C. radou a komorníkem, Pavlem Michnou z Vacínova na Konopišti, Tloskově a Tejnici, J. M. C. radou, jakožto od stran dožádanými a volenými přáteli a smlouvci, stala se smlouva přátelská, celé a dokonalé porovnání mezi Osvícenou Kněžnou a Paní Paní Polexinou Lobkovskou z Pernštejna a na Roudnici, a Urozeným Pánem Panem Vratislavem z Pernštejna, J. M. C. radou, komorníkem a nad jedním tisícem koní nařízeným nejvyšším, a to taková smlouva a porovnání, že jest týž Pan Vratislav z Pernštejna prodal dům svůj na Hradě pražském ležící, v kterémž nyní J. M. Kněžna Lobkovská z Pernštejna, paní strejna J. M. Páně, bytem zůstávati ráčí, dskami zemskými se řídící, též i jiné domy dva se vším jich okoškem, na kteréž se majestát slavné paměti Ferdinanda z boží milosti voleného římského císaře, po vseckny časy rozmnožitele říše, a uherského, českého, dalmatského, charvátského krále, infanta v Hispánii, arciknížete rakouského, markraběte moravského, lucemburského, slezského knížete a lužického markraběte, někdy panu Václavovi z Vřesovic svědčící, vztahuje, tak jakž týž majestát, kteréhož jest datum na Hradě pražském v pátek po svatým Jiří léta Páně 1558,³⁰ to vše v sobě obšírněji zdržuje a zavírá; též i obzvláštní dům ležící za Černou věží nad

30 Chybná datace; listina nese datum v pátek na den sv. Jiří 1557, tedy 23. dubna 1557. Cf. dataci listiny v Příloze 3.

příkopem Hradu pražského, kterýžto domové všichni jsou někdy Urozenému Pánu Panu Janovi z Pernštejna, otci J. M. Páně, náležely a již nyní Panu Vratislavovi z Pernštejna, jakožto synu a dědici právem dědickým náležejí, s jich k tomu příslušenstvím, v těch mezích a v tom obmezení, jakž sou od starodávna byly, žádného dalšího práva a spravedlivosti sobě, dědicům a budoucím svým, ani sice komu jinému, tu již dáleji nepozůstávajíce, J. M. Paní Paní Polixině kněžně Lobkovské z Pernštejna, strejně své nejmilejší, dědicům a budoucím Její Mi., a to za sumu třiceti tisíc zlatých rejnských úplně a docela zaplacených, z nichž Pan Vratislav z Pernštejna od sebe, dědicům a budoucím svým J. M. Kněžnu Lobkovskou, dědice a budoucí Její Mi. touto smlouvou kvitovati ráčí. Kterýchžto všech domů ráčil jest Pan Vratislav z Pernštejna J. M. Kněžně postoupiti a touto smlouvou postupuje k jmění, držení, dání, zapsání a s nimi jako s svou vlastní věcí učinění, zavazující sebe, dědice a budoucí své ten dům velký Pernštejnský, v němž J. M. Kněžna bydleli ráčí, ve dsky zemské vložiti, na³¹ ten majestát císaře Ferdinanda dobrou volí dáti, a to vše, což by k nejdokonalejšímu utvrzení této smlouvy potřebí bylo, učiniti bez všelijaké vejmluvy a obran.³² Nicméně kdyby se koliv vidělo, který straně, jak prodávající, tak i J. M. kupující, tuto smlouvu s povolením pánův úředníkův pražských menších desk zemských ve dsky zemské vložiti a vepsati dáti, aby to každého času bez přítomnosti strany druhé svobodně učiniti mohl³³ a moci ráčila. Kterážto smlouva jest na dvě v jednostejná slova přepsána, pečeti nás smlouvcův a stran upečetěna, rukami vlastními podepsána, a tak stvrzena a zpečetěna, stranám po jedné v moc uvedena. Stalo se léta a dne svrchu psaného.

Adam z Valdštejna

Jan Rudolf Trčka

Pavel Michna

Polyxena kněžna z Lobkovic
rozená z Pernštejna

Vratislav z Pernštejna

PŘÍLOHA 5

1644, duben 29. Praha

Jan Jiří Tyrhlík Blanenský z Hohensteinu, rentmistr lobkovických statků, Václavu Eusebiovi knížeti z Lobkovic

orig., papír (Lobkowiczská knihovna a archiv, zámek Nelahozeves, Česká republika, LRRR, sign. J 1/8, fol. 45–48)

[...] Abrys marštalí, kterej Santin dnes J. M. Kněžně přinesl V. K. M. tuto přikládám a v tento pondělí příští ten rum a zemí z toho placu pryč voziti se začne. [...]

1644, květen 4. Praha

Jan Jiří Tyrhlík Blanenský z Hohensteinu, rentmistr lobkovických statků, Václavu Eusebiovi knížeti z Lobkovic

orig., papír (Lobkowiczská knihovna a archiv, zámek Nelahozeves, Česká republika, LRRR, sign. J 1/8, fol. 52–53)

[...] Ten rum, kde marštale se stavěti mají, již se pryč voziti začíná a včera dvanácte dělníkův rumovati a kopati začalo. Jak jen milostivá resolucí od V. K. M., an-li se vedle toho odeslaného abrysu stavěti jmiti bude, přijde, nepominu s Santinem co nejskrovněji accordýrovati a ve jménu božím začíti stavěti dáti. [...]

1644, květen 18. Praha

Jan Jiří Tyrhlík Blanenský z Hohensteinu, rentmistr lobkovických statků, Václavu Eusebiovi knížeti z Lobkovic

31 Zde by asi místo předložky na měla být spojka a.

32 Správně obrany.

33 Správně mohla, myslí se strana.

orig., papír (Lobkowiczská knihovna a archiv, zámek Nelahozeves, Česká republika, LRR, sign. J 1/8, fol. 56–57)

[...] *V příčině stavení těch maštálí na milostivou resoluci každé hodiny očekávám, neb se ten rum pořad voziti dá a bude čas, aby se grunty též vybíraly. Jak V. K. M. dáleji poručiti ráčí, poslušně a poddaně se tak zachovám. J. M. Kněžna byvší v Roudnici poručila, aby zatím formani k vození dotčeného rumu sjednání byli. Santin s nimi od každého vozu vyvezení po 8 kr. sjednal, což kdyby, až se všechno vyveze, trvati mělo, mnoho set zlatých by nepostačilo, neb dosti malý kus vyvezen a 60 zl. stál. Nyní ale koňmi domácími se vozí, a tak z tej outraty sejde. [...]*

PŘÍLOHA 6

1644, září 3. Praha

Johanka kněžna z Lobkovic manžel Václavu Eusebiovu knížeti z Lobkovic

orig., papír (Lobkowiczská knihovna a archiv, zámek Nelahozeves, Česká republika, LRR, sign. D 166, fol. 94–96)

edice: SEDLÁČEK 1891, 195

[...] ³⁴ *Strany maštálí stavení, dá-li Pán Bůh, tuto pondělí bude se začínati; Pán Bůh ráčí dáti šťastně. Mý nejmilejší srce, co je tu s těm placem nad míru veselo, že je tak veliký, nikdá byste neráčili říci, jak je hrubě, ale přála bych, abyste ráčili přijeti, nežli se dostaví, nebo se bojím, abychom o něco nezavedli vo to stavení. A tak zavírám, nebo nemohu víceji psáti pro hrozný bolení hlavy. A s tím Pán Bůh de[í], je-li vůle boží, aby[ch]³⁵ se mohla s Vašností ještě jednou shledati, a tak zůstávám. Datum v Praze 3. dne září 1644.*

Vašnostina

poslušná a věrná služebnice

do mý smrti

Johanna

1644, září 7. Praha

Johanka kněžna z Lobkovic manžel Václavu Eusebiovu knížeti z Lobkovic

orig., papír (Lobkowiczská knihovna a archiv, zámek Nelahozeves, Česká republika, LRR, sign. D 166, fol. 97–98)

edice: SEDLÁČEK 1891, 195–196 (viz poznámku 34 u předchozího listu/dopisu)

[...] *Já Vašnosti taky oznamuji, že sme již začali ty maštale stavěti, tuto o[u]terý kru[n]ty zakládali a již stavějí po tý straně, jak ten domeček stál. Pán Bůh de[í] šťastně, abyste ráčili toho za mnohá prodlo[u]žená léta [v] dobrým pokoji užívati i Vašnostini syni, jestli je Pán Bůh dá. Strany toho domečku Evrilíného nevolíbeného nevíme, co máme dělati, má-li se dáti taky zbořiti čili tak nechat. Nevím, jak rašte poručiti. Práce tak stojí, ale vo maštale se bojím, aby nebyly o[u]zký, ale Santini praví, že budou dosti široký. Já se tak hrozně vo to starám, abyste se neráčili potom hněvati. I prosila sem pana Koreckýho, aby se podíval, jestli dobře dělá, i díval se, taky pravil, že se mu zdají o[u]zký, ale Santini praví, že ste ráčili poro[u]četi, aby placu neujímal, pak nevím, jak rašte nás pochváliti. Těší mne Santini, že bude hotov s to[u] jednou maštálí [ve] 4 nedělích. Jen aby se mohl ten rum vyvésti. Jistě dosti pospícháme, nebo je ho veliká suma, již je ho vyvezeno što tisíc vozů a ještě ho bude několik set vozů, ale je znamenitý velký plac, a tak je tu veselo, že je tak pěkní rovno. Strany tý maštale pod altánem, jak rašte poro[u]četi, tak se zachovám, nedám s tím nic he[í]bati až do šťastného Vašnostiného příjezdu. [...]*

34 Uvedená edice, resp. výtah, vychází z originálního listu, neboť jsme v prepisu A. Sedláčka našli drobné odchylky a jistě přehlédnutí.

35 V hranatých závorkách doplněny chybějící litery. Stejně tak i v následujícím výňatku.

PRAMENY

- AMP — Archiv hlavního města Prahy, Sběrka úředních knih a rukopisů, Kniha gruntovní kláštera sv. Jiří na Hradčanech, 1553–1703, sign. 2247.
- APH SHP — Archiv Pražského hradu, Sběrka pasportů, sign. SHP, inv. č. 6 (VF).
- APH SPS — Archiv Pražského hradu, Stará plánová sbírka, inv. č. 126/6.
- ARÚ DOKUMENTACE — Archeologický ústav AV ČR, Praha, v.v.i., archiv pracoviště Pražský hrad, Deníky výzkumných akcí v letech 1984–1994 a 2008.
- BORKOVSKÝ DENÍK 1940–1952 — Ivan BORKOVSKÝ: Zápisník s poznámkami z let 1940–1952. Rukopis. Uloženo: ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i., archiv pracoviště Pražský hrad.
- BORKOVSKÝ DENÍK 1961–1962 — Ivan BORKOVSKÝ: Deník archeologických výzkumů z let 1961–1962, sešit 4. Rukopis. Uloženo: ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i., archiv pracoviště Pražský hrad.
- BORKOVSKÝ DENÍK 1965–1968 — Ivan Borkovský: Deník archeologických výzkumů z let 1965–1968, sešit 6. Rukopis. Uloženo: ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i., archiv pracoviště Pražský hrad.
- HERICHOVÁ 2004 — Iva HERICHOVÁ: Praha 1-Hradčany, Pražský hrad – Jiřský klášter čp. 33, 222; ppč. 75, 78, 785. Investorská zpráva. Uloženo: ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i., archiv pracoviště Pražský hrad.
- JANÁK DENÍK — Pavel JANÁK: Deník. Rukopis. Uloženo: Archiv Pražského hradu, fond Janák Pavel – písemná pozůstalost, inv. č. 17.
- KAŠIČKA/ZAHRAVNÍK 1988 — František KAŠIČKA / Pavel ZAHRAVNÍK: Dům čsl. dětí : Stavebně historický průzkum Pražského hradu. (= Praha : Stavebně historický průzkum; pasportizace SÚRPMO), Praha 1988, strojopis, 2 svazky. Uloženo: NPÚ, Plánová sbírka GnŘ.
- LRRA — Lobkowiczská knihovna a archiv, Roudnice nad Labem, dep. zámek Nelahozeves, fond Lobkovicové roudničtí – rodinný archiv, sign. D 166; J 1/4; J 1/8; P 3/1–2; P 3/6; P 14/33.
- NA ČDKM IV — Národní archiv, Praha, fond České oddělení dvorské komory, Vídeň, odd. IV, sign. P, kart. 187.
- NA DZV 294 — Národní archiv, fond Desky zemské větší, Praha, kvatern památný popelatý 2 (2. aschenfarber Gedenkquatern), 1627–1628, inv. č. 294.
- RBMV I/5 — Věra JENŠOVSKÁ (ed.): Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. (1378 dec. – 1419 aug. 16.). Tomus I : Fontes archivi capituli metropol. eccl. Pragensis : Fasciculus 5 : 1395–1396. Pragae 1978.
- SČ III — Antonín GINDELY / František DVORSKÝ (eds): Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu : III : 1558–1573. Praha 1884.
- SEZNAM NÁLEZŮ II — Archeologický ústav AV ČR, Praha, v.v.i., archiv pracoviště Pražský hrad, Přírůstková kniha, přír. č. 12918–12834 (14275).
- SEZNAM NÁLEZŮ III — Archeologický ústav AV ČR, Praha, v.v.i., archiv pracoviště Pražský hrad, Přírůstková kniha, přír. č. 13835–14727.
- SOA v Litoměřicích — Státní oblastní archiv v Litoměřicích, fond Lobkovicové roudničtí – Stavební úřad, inv. č. 1514–1515.
- TOMKOVÁ 2004 — Kateřina TOMKOVÁ: Pohřebiště v prostoru mezi Jiřskou ulicí a ulicí U Daliborky (JUD). Praha 2004, rukopis. Uloženo: ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i., archiv pracoviště Pražský hrad.
- TOMKOVÁ/ŠINDELÁŘ/VÁCHA 2017 — Kateřina TOMKOVÁ / Jiří ŠINDELÁŘ / Bohuslav VÁCHA: Zpráva o záchraném archeologickém výzkumu : Stavba č. 9515 – Myslbekova–Prašný most : Akce: Praha 6-Hradčany, rekonstrukce bastionů (bastiony XIII, XIV, kurtina). Uloženo: ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i., archiv pracoviště Pražský hrad.
- VILÍMKOVÁ/KAŠIČKA 1967 — Milada VILÍMKOVÁ / František KAŠIČKA ET AL.: Pražský hrad čp. 8, 9, 10 : Ulice „U Daliborky“. (= Praha : Stavebně historický průzkum; pasportizace SÚRPMO), Praha 1967, strojopis. Uloženo: NPÚ ÚOP v Praze, dokumentační fondy.

LITERATURA

- sine 1829–1830 — sine: Malerische Darstellung von Prag : Verlegt von A[lois] Borrosch's Buchhandlung. Prag [1829–1830]. Album osmi barevných akvatintových listů, 1. vydání.
- BARTOŠOVÁ ET AL. 2010 — Veronika BARTOŠOVÁ / Iva HERICHOVÁ / František KAŠIČKA / Kateřina TOMKOVÁ: Barokní opevnění Prahy v trase stavby tunelu Blanka – Prager Barockbefestigungen auf der Baurtrasse des Tunnels Blanka. Zprávy památkové péče 70, 2010/4, 239–247.
- BLÁŽKOVÁ/FROLÍK/MAŘÍKOVÁ-KUBKOVÁ 2021 — Gabriela BLÁŽKOVÁ / Jan FROLÍK / Jana MAŘÍKOVÁ-KUBKOVÁ: Archeologické výzkumy na Pražském hradě v roce 2020 – Archäologische Forschungen auf der Prager Burg im Jahre 2020. In: Archeologické výzkumy v Čechách 2020 (= Zprávy České archeologické společnosti, Supplément 119), Karel Sklenář (ed.), Praha 2021, 22–23.
- BOHÁČOVÁ 2001 — Ivana BOHÁČOVÁ: Pražský hrad a jeho nejstarší opevňovací systémy – Die Prager Burg und ihre ältesten Befestigungssysteme. In: Pražský hrad a Malá Strana. (= Mediaevalia archaeologica 3), Martin Ježek / Jan Kláště (eds), Praha 2001, 179–301.

- BOHÁČOVÁ ET AL. 1988 — Ivana BOHÁČOVÁ / Jan FROLÍK / Kateřina TOMKOVÁ / Jaromír ŽEGKLITZ: Předběžné výsledky výzkumu Pražského hradu v letech 1980–1987 – Vorläufige Ergebnisse der Erforschung der Prager Burg in den Jahren 1980–87. *Archaeologia historica* 13, 1988, 173–198.
- BORKOVSKÝ 1959 — Ivan BORKOVSKÝ: Výzkumy v Černé věži na Pražském hradě – Die Durchforschungen des „Schwarzen Turms“ auf der Prager Burg. *Památky archeologické* 50, 1959/1, 257–324.
- BORKOVSKÝ 1962 — Ivan BORKOVSKÝ: Opyš Pražského hradu – Opyš, der Ostteil der Prager Burg. *Památky archeologické* 53, 1962/2, 381–454.
- BORKOVSKÝ 1969 — Ivan BORKOVSKÝ: Pražský hrad v době přemyslovských knížat – Die Prager Burg zur Zeit der Přemyslidenfürsten. Praha 1969.
- BORKOVSKÝ 1975 — Ivan BORKOVSKÝ: Svatojiřská bazilika a klášter na Pražském hradě – Kirche und Kloster St. Georg auf der Prager Burg. Praha 1975.
- BRYKOWSKA 1996 — Maria BRYKOWSKA: Plány Pražského hradu a Valdštejnského paláce z první poloviny 17. století ve sbírkách Uffizi ve Florencii – Pläne der Prager Burg und der Valdstein (Wallenstein) Residenz in den Uffizi Sammlungen in Florenz. *Pražský sborník historický* 29, 1996, 107–116.
- ČIHÁKOVÁ/MÜLLER 2015 — Jarmila ČIHÁKOVÁ / Martin MÜLLER: Malostranský kostel sv. Václava v geometrickém světě středoevropských rotund – Die Kirche des hl. Wenzel in Prag-Kleinseite in der geometrischen Welt der mittelalterlichen Rotunden. *Staletá Praha* 31, 2015/1, 2–109.
- DRAGOUN 1988 — Zdeněk DRAGOUN: Archeologický výzkum rotundy sv. Jana Křtitele pod Pražským hradem v r. 1986 a 1987 – Archäologische Erforschung der Rotunde St.-Johannes-des-Täufers unterhalb der Prager Burg in den Jahren 1986–87. *Archaeologia historica* 13, 1988, 403–416.
- DRAGOUN 2017 — Zdeněk DRAGOUN: Bývalý kostel sv. Jana Křtitele v Oboře. In: *Průvodce pražskou archeologií: Památky známé, neznámé i skryté*. Ivana Boháčová / Jaroslav Podliska (eds), Praha 2017, 94–95.
- DURDÍK/FROLÍK/CHOTĚBOR 1999 — Tomáš DURDÍK / Jan FROLÍK / Petr CHOTĚBOR: Stavební dějiny Lobkovického paláce na Pražském hradě ve středověku a raném novověku – Die Baugeschichte des Lobkowitz-Palast auf der Prager Burg im Mittelalter und in der frühen Neuzeit. *Castrum Pragense* 2, 1999, 21–111.
- DVORSKÁ/SVOBODOVÁ 2000 — Hana DVORSKÁ / Markéta SVOBODOVÁ: Čp. 6, 7, a 11/IV. In: VLČEK 2000, 210–213.
- FROLÍK 1995 — Jan FROLÍK: 1415, Praha-Hradčany, obv. Praha 1, [157]. In: *Výzkumy v Čechách 1990–1992*. Libuše Haišmanová et al. (eds), Praha 1995, 269.
- FROLÍK/BOHÁČOVÁ/ŽEGKLITZ 1988 — Jan FROLÍK / Ivana BOHÁČOVÁ / Jaromír ŽEGKLITZ: Preliminary results of the investigations of the Lobkovic palace on the Prague Castle. *Castrum Pragense* 1, 1988, 71–82.
- FROLÍK/CHOTĚBOR/ŽEGKLITZ 1991 — Jan FROLÍK / Petr CHOTĚBOR / Jaromír ŽEGKLITZ: Lobkovický palác na Pražském hradě a jeho hmotná kultura – Der Lobkowitz-Palast auf der Prager Burg und seine materielle Kultur. *Documenta Pragensia* 9, 1991/1, 215–234.
- HÁJEK Z LIBOČAN 1541a — Václav HÁJEK Z LIBOČAN: Kronyka Česka. Praha 1541.
- HÁJEK Z LIBOČAN 1541b — Václav HÁJEK Z LIBOČAN: O nešťastné příhodě, kteráž se stala skrze oheň v Menším Městě pražském a na Hradě svatého Václava i na Hradčanech etc. Léta M.D.XXXXI. Praha 1541.
- HAVRDA/TRYML 2021 — Jan HAVRDA / Michal TRYML: Pohřbívání na sklonku raného středověku: Pohřební areály v pražské předlokační aglomeraci v 11. až 1. polovině 13. století – Burial practices at the close of the Early Middle Ages: Funerary areas in the Prague pre-foundation agglomeration from the 11th to the mid-13th centuries. *Archeologie ve středních Čechách* 25, 2021/1, 217–326.
- HERAIN 1918 — Karel HERAIN: Pernštejnský palác v Praze. *Topičův sborník* 5, 1917–1918/5, únor 1918, 226–232.
- HERICHOVÁ 2004 — viz *Prameny*
- HERICHOVÁ 2019 — Iva HERICHOVÁ: Vrch hradní: Vývoj georeliéfu Pražského hradu v raném středověku – The development of the georelief of Prague Castle in the Early Middle Ages. (= *Castrum Pragense*, sv. 16), Praha 2019.
- HILMERA/VLČEK 2000 — Jiří HILMERA / Pavel VLČEK: Čp. 5/IV. In: VLČEK 2000, 208–210.
- HĽAVSA 1973 — Václav HĽAVSA: Praha v obrazech Vincence Morstadta. Praha 1973.
- CHOTĚBOR 1995 — Petr CHOTĚBOR: Pernštejnský palác na Pražském hradě – Palast der Pernsteiner Herren auf der Prager Burg. In: *Pernštejnové v českých dějinách: Sborník příspěvků z konference konané 8.–9. 9. 1993 v Pardubicích*. Petr Vorel (ed.), Pardubice 1995, 261–282.
- CHOTĚBOR/DURDÍK 1995 — Petr CHOTĚBOR / Tomáš DURDÍK: Lobkovický palác – renesance a manýrismus – Lobkowitz Palace – Renaissance and Mannerism. *Umění* 43, 1995/5, 411–424.
- JANÁK 1952 — Pavel JANÁK: Dům čp. 9 v Jiřské ulici. *Ochrana památek: Věstník Klubu za starou Prahu a jeho odborů* 27, 1952/1–2, 2–6.
- KAŠIČKA 1989 — František KAŠIČKA: Staré purkrabství Pražského hradu: Výsledky poslední stavebně historické analýzy – Der Alte Burggrafenpalast in der Prager Burg: Ergebnisse der letzten bauhistorischen Analyse. *Archaeologia historica* 14, 1989, 203–212.
- KAŠIČKA 1997 — František KAŠIČKA: Ze starší historie Ústavu šlechticů na Pražském hradě – Aus der älteren Geschichte des Instituts der Edelfrauen auf der Prager Burg. *Archaeologia historica* 22, 1997, 129–144.
- KAŠIČKA/VILÍMKOVÁ 1969 — František KAŠIČKA / Milada VILÍMKOVÁ: Domy za Svatojiřským klášterem na Hradčanech a jejich poslední úpravy – Die Häuser beim St. Georgskloster am Hradtschin und ihre letzte Renovierung. *Památková péče* 29, 1969/2, 65–72, 128.
- KAŠIČKA/ZÁHRADNÍK 1988 — viz *Prameny*

- KOLDA 2018 — Jindřich KOLDA: Potridentské překračování hranic klausury Svatojiřského kláštera na Pražském hradě jako potvrzení „odvěké“ prestiže – Post-Trent Council Exceeding the Boundaries of the Enclosure in St. George's Convent at Prague Castle as the Confirmation of "Age-Old" Prestige. *Theatrum historiae* [13], č. 22, 2018, 75–100.
- KOLDA 2019 — Jindřich KOLDA: Benediktinky u sv. Jiří na Pražském hradě v raném novověku. Disertační práce, Hradec Králové 2019. Uloženo: Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Katedra pomocných věd historických a archivnictví.
- KOPIČKA 1997 — Petr KOPIČKA: Role úvěru při předání litomyšlského panství mezi Polyxenou z Lobkovic a Vratislavem Eusebiem z Pernštejna. *Východočeský sborník historický* 6, 1997, 65–76.
- KOPIČKA 2011 — Petr KOPIČKA: Lobkovický archiv roudnický v roce 2010 : Extradice fondu v kontextu jeho dějin – Das Raudnitz Archiv der Lobkowitz 2010 : Die Auslieferung des Fonds im Kontext seiner Geschichte. *Archivní časopis* 61, 2011/4, 341–404.
- KUBIČEK/PAUL 1961 — Alois KUBIČEK / Petr PAUL: Praha 1830 : Model Antonína Langweila – Langweils Modell der Stadt Prag. Praha 1961.
- LEWIOVÁ 1926 — Antonie LEWIOVÁ: Doklady ke stavbě Lobkovického paláce na hradě pražském – Documents concernant la construction du palais Lobkowitz au Château de Prague. *Památky archeologické* 35, 1926–1927/1–2, 1926, 250–265.
- MAŠTEROVÁ 2016 — Katarína MAŠTEROVÁ: Areál Jiřského kláštera – Convent of St George. In: Jan Frolík et al., Pohřebiště ve vnitřním areálu Pražského hradu. (= Castrum Pragense, sv. 15), Praha 2016, 85–158.
- MATÍÁŠEK 2016 — Josef MATÍÁŠEK: Doklady specifického zacházení s lidskými ostatky – Evidence of specific treatment of human remains. In: Pohřebiště ve vnitřním areálu Pražského hradu (= Castrum Pragense, sv. 15), J. Frolík (ed.). Praha 2016, 199–200.
- MORÁVEK 1957 — Jan MORÁVEK: Giuseppe Mattei a „nová stavení“ Pražského hradu 1638–1644 – Giuseppe Mattei and the „new building“ of the Castle of Praha (1638 to 1644). *Umění* 5, 1957/4, 340–355, 407–408.
- MUCHKA 2000 — Ivan MUCHKA: Východní brána. In: VLČEK 2000, 167–168.
- NAŇKOVÁ/LENCOVÁ 1995 — Věra NAŇKOVÁ / Jaroslava LENCOVÁ: Barokní přestavba Lobkovického paláce – The Baroque Reconstruction of the Lobkowitz Palace. *Umění* 43, 1995/5, 425–432.
- NOVÁČEK 1896 — Vojtěch Jaromír NOVÁČEK: Václav z Vřesovic (Poslední vůle). In: Vojtěch Jaromír Nováček, Dodatky a opravy k biografiím starších spisovatelů českých a k starší české bibliografii. *Časopis Musea království Českého* 70, 1896/1, 126–144, zde 132–144.
- POKRAČOVATELÉ KOSMOVI a — Karel HRDINA (ed.): První pokračovatelé Kosmovi. Praha 1950.
- POKRAČOVATELÉ KOSMOVI b — Marie BLÁHOVÁ / Zdeněk FIALA (eds): Pokračovatelé Kosmovi (překlad Karel Hrdina, V. V. Tomek a Marie Bláhová). Praha 1974.
- REZEK 1890 — Antonín REZEK: Děje Čech a Moravy za Ferdinanda III. až do konce třicetileté války (1637–1648). Praha 1890.
- RYANTOVÁ 2016 — Marie RYANTOVÁ: Polyxena z Lobkovic : Obdivovaná i nenáviděná první dáma království – Polyxena, geb. von Pernstein, verh. und verw. von Rosenberg und verh. von Lobkowitz [...]. Praha 2016, 1. vydání.
- SEDLÁČEK 1891 — August SEDLÁČEK: Hrady, zámky a tvrze království Českého 8 : Rakovnicko a Slansko. Praha 1891.
- TOMANOVÁ 2016 — Pavla TOMANOVÁ: Pohřebiště vně jižního opevnění – Cemetery outside the southern fortification. In: Jan Frolík et al., Pohřebiště ve vnitřním areálu Pražského hradu. (= Castrum Pragense, sv. 15), Praha 2016, 11–83.
- TOMEK 1871 — Václav Vladivoj TOMEK: Dějepis města Prahy 2. Praha 1871.
- TOMEK 1872 — Václav Vladivoj TOMEK (ed.): Základy starého místopisu Pražského III., IV., V. : Malá strana, Hrad Pražský a Hradčany, Vyšehrad. Praha 1872.
- TOMEK 1897 — Václav Vladivoj TOMEK: Dějepis města Prahy 11. Praha 1897.
- TOMKOVÁ 2004 — viz *Prameny*
- TOMKOVÁ/FROLÍK 2005 — Kateřina TOMKOVÁ / Jan FROLÍK: Topografie pohřbívání v areálu Pražského hradu a na jeho předpolích – Die Topographie der Bestattungen im Areal der Prager Burg und auf ihren Vorfeldern. In: Pohřbívání na Pražském hradě a jeho předpolích. Díl I.1 – Textová část. (= Castrum Pragense, sv. 7), Kateřina Tomková (ed.), Praha 2005, 7–24.
- TOMKOVÁ/MATÍÁŠEK 2016 — Kateřina TOMKOVÁ / Josef MATÍÁŠEK: Pohřebiště v prostoru mezi Jiřskou ulicí a ulicí U Daliborky – Cemetery located between Jiřská and U Daliborky Streets. In: Jan Frolík et al., Pohřebiště ve vnitřním areálu Pražského hradu. (= Castrum Pragense, sv. 15), Praha 2016, 159–172.
- TOMKOVÁ/ŠINDELÁŘ/VÁCHA 2017 — viz *Prameny*
- VARHANÍK/ZAVŘEL 1987 — Jiří VARHANÍK / Jan ZAVŘEL: K počátkům kostelů sv. Jana Křtitele a sv. Vavřince na Malé Straně. *Zprávy Klubu za starou Prahu* (bez uvedení ročníku), 1987, 45–55.
- VAREKA 2008 — Marek VAREKA: Jan z Pernštejna : 1561–1597 : Hospodářský úpadek Pernštejnů – Johann von Pernstein : 1561–1597 : Finanzielle Zersetzung der Familie Pernstein. České Budějovice 2008.
- VILÍMKOVÁ 1974 — Milada VILÍMKOVÁ: Příspěvek k dějinám a stavebnímu vývoji Lobkovického paláce na Pražském hradě – Beitrag zur Geschichte und baulichen Entwicklung des Lobkowitz-Palais auf der Prager Burg. *Časopis Národního muzea : Historické muzeum* 143, 1974, 152–170.
- VILÍMKOVÁ 1995 — Milada VILÍMKOVÁ: Dějiny Lobkovického paláce na Pražském hradě – The History of the Lobkowitz Palace at the Prague Castle. *Umění* 43, 1995/5, 395–410.

VILÍMKOVÁ/KAŠIČKA 1967 – viz *Prameny*

VILÍMKOVÁ/KAŠIČKA 1971 – Milada VILÍMKOVÁ / František KAŠIČKA: Poloha kostela sv. Jana Křtitele na Pražském hradě a jeho rekonstrukce – Die Lage der Kirche des hl. Johannes des Täuflers auf der Prager Burg und ihre Rekonstruktion. Památková péče 31, 1971/1, 42–47, 63–64.

VLČEK 2000 – Pavel VLČEK (ed.) ET AL.: Umělecké památky Prahy : Pražský hrad a Hradčany. Praha 2000.

VLČEK/HAVLOVÁ 1998 – Pavel VLČEK / Ester HAVLOVÁ: Praha 1610–1700 : Kapitoly o architektuře raného baroka – Prag 1610–1700 : Einige Kapitel über die Architektur des Frühbarocks. Praha 1998.

VLČEK/ZÁHRADNÍK ET AL. 2023 – Pavel VLČEK / Pavel ZÁHRADNÍK ET AL.: Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách. Praha 2023, 2. vydání.

VOJTIŠEK 1919 – Václav VOJTIŠEK: Královský hrad pražský po ohni roku 1541. In: Václav Vojtišek, Z minulosti naší Prahy : Kapitoly z místopisu, zřízení a života města. Praha 1919, 9–38.

VOREL 1999 – Petr VOREL: Páni z Pernštejna : Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy – Die Herren von Pernstein. Praha 1999, 1. vydání.

ZUSAMMENFASSUNG

RÄUMUNG UND PLANIERUNG DER BAUSTELLE DES SOG. KLEINEN LOBKOWICZHAUSES IN DER PRAGER BURG IM JAHRE 1644 : DER AKTUELLE DISKURS ÜBER DAS FRÜHMITTELALTERLICHE GRÄBERFELD UND DIE NEUZEITLICHEN BAUTEN NÖRDLICH DER JIŘSKÁ GASSE

Die Studie widerspiegelt den interdisziplinären Dialog von den Umwandlungen des Raums zwischen der Jiřská (Georgs-)Gasse und dem Goldenen Gässchen beim Turm Daliborka in der östlichen Partie der Prager Burg im Laufe des langen Zeitraums vom 11. bis 17. Jahrhundert. Anhand der neuentdeckten Archivquellen im Familienarchiv der Raudnitzer Linie vom Geschlecht Lobkowicz und der archäologischen Forschungen im behandelten Raum seit den 1950er Jahren bis in die Gegenwart die Studie bringt eine neue Anschauung an das frühmittelalterliche Gräberfeld nördlich der Jiřská Gasse und sein Verschwinden durch die Bauaktivitäten seit dem 12. Jahrhundert bis 1644 herbei.

Bereits im Jahre 1644 verliefen die Geländevorbereitungen zum Neubau des sog. Kleinen Lobkowiczhauses (heute Nr.-Konskr. 7) gegenüber dem Lobkowiczpalast (heute Nr.-Konskr. 3) quer über die Gasse. Diese Phase wird uns mittels der Korrespondenz des Fürsten Wenzel Eusebius von Lobkowicz mit seinem Rentmeister Johann Georg Tyrhlík Blanenský und zum Teil auch mit der Gemahlin Fürstin Johanna von Lobkowicz, die in jener Zeit im Palast in der Prager Burg residierte.

Für diesen Dialog wurde die Information des Rentmeisters Tyrhlík für den Fürsten in dem in Prag am 25. Mai 1644 datierten Brief über die Abfuhr vom Bauschutt grundlegend, unter dem sich „viel Knochen aus den Totenkörpern“ befanden und „verschiedene harte Mauern“ freigelegt wurden, fest wie ein Felsen, die sich nur in kleinen Abschnitten abbauen ließen.

Die archäologischen Rettungsforschungen seit dem Jahr 1952 bis 2020 legten im Raum zwischen der Jiřská Gasse und dem Goldenen Gässchen beim Turm Daliborka mehrere Gräber, und auch sekundär translozierte Überreste frei. Sie sind in der Studie im ersten Kapitel präsentiert, übersichtlich durch die Abbildung Nr. 2 und die Tabellen Nr. 1 und 2. Es ist offensichtlich, dass in diesem Raum sich das Gräberfeld seit dem späten 10. oder frühen 11. Jahrhundert bis in die Zeit des romanischen Umbaus der Prager Burg im 12. Jahrhundert befand. Es reichte in das Baufeld des in den Jahren 1644–1645 erbauten sog. Kleinen Lobkowiczhauses, und zwar östlich des Klosters des hl. Georg mit den heutigen Häusern Nr.-Konskr. 8, 9 und 10.

Im 2. Kapitel ist die Geschichte des Orts des Kleinen Lobkowiczhauses anhand der erhaltenen Schriftquellen seit Ende des 14. Jahrhunderts bis 1627 übersichtlich gemacht und zum Teil korrigiert worden.

Im Jahre 1627 hat die Fürstin Polyxena von Lobkowicz von ihrem Neffen Vratislav Eusebius von Pernstein seine (vererbten Pernsteiner) Häuser in der Prager Burg abgekauft: den Palast (das heutige Palais Lobkowicz), zwei verbundene Häuser an diesem Ort (Nr.-Konskr. 7) und ein kleines Haus unter dem Schwarzen Turm (Nr.-Konskr. 5, verschwunden im Jahre 1890).

Im letzten Teil des Kapitels sind die Aktivitäten und Umstände des Ausbaus des Kleinen Lobkowiczhauses in den Jahren 1644–1645 näher gebracht. Den Bau hat der Architekt Santino de Bossi sichtbar dem Plan vom 19. Juli 1645 durchgeführt.

Die archäologischen zusammen mit den schriftlichen Quellen erlauben dem Ausmaß und der Dynamik der Bautätigkeit im behandelten Raum bis zum Ende des Dreißigjährigen Kriegs zu folgen, und dadurch auch gewissermaßen die Lage und Grenzen des frühmittelalterlichen Gräberfelds zu deuten, von dem infolge der genannten Aktivitäten nur die Einzelgräber und zerstreuten Überreste geblieben sind. Die bereits verlaufende Bearbeitung der Ergebnisse der archäologischen Forschungen im östlichen Teil der Burg wird bestimmt unsere Erkenntnisse präzisieren oder in neue Zusammenhänge setzen. Werden zusätzlich weitere schriftliche Quellen (unterschiedlicher Herkunft) zu den Bauaktivitäten in diesem Teil der Prager Burg, bzw. von den Geländevorbereitungen erscheinen, der interdisziplinäre Dialog wird bestimmt fortgeführt werden.

Abb. 1. Joseph Daniel Huber, 1769: Orthographischer Plan von Prag (Kavalierperspektive) – Detail. Der Plan zeigt deutlich das künstliche Geländeniedrigmachen für die östlich vom St. Georgikloster situierten Häuser (gelb): **1** – Kleines Lobkowiczhaus (Nr.-Konskr. 7); **2** – Palais Lobkowicz; **3** – das Burggrafenamtsgebäude; **4** – Jiřská/Georgi G. Nr.-Konskr. 8; **5** – Jiřská G. Nr.-Konskr. 9; **6** – Jiřská G. Nr.-Konskr. 10; **7** – St. Georgikloster, Nr.-Konskr. 33 (Original: Österreichische Nationalbibliothek Wien, Sign. K II 92; Kopie: Nationalinstitut für Denkmalpflege, Generaldirektion, Sammlung der Pläne, Best.-Nr. PPOP-996-5-714. Grafische Gestaltung M. Housková).

Abb. 2. Prag-Burg, Umgebung des Hauses Nr.-Konskr. 7/IV (Kleines Lobkowiczhaus) in der Jiřská G. Annähernde Lokalisierung der Gräber- und Menschenknochenfunde: **A** – lokalisierte Gräber; **B** – lokalisierte sekundär translozierte menschliche Überreste; **C** – sekundär translozierte menschliche Überreste, die sich nur im Groben zum Areal oder seinem Teil lokalisieren lassen (TOMKOVÁ/MATÍŠEK 2016; grafische Gestaltung M. Housková und S. Babušková, 2024).

Abb. 3. Prag-Burg, Jiřská G. Nr.-Konskr. 9. Die ursprüngliche Dokumentation der Schichten (**A**) und Gräber (**B**) von I. Borkovský (BORKOVSKÝ DENÍK/Tagebuch 1940–1952).

Abb. 4. Prag-Burg, Jiřská G. Nr.-Konskr. 9. Gelände über den Skeletten – Überschiebung der Schnittdokumentation von I. Borkovský (BORKOVSKÝ DENÍK 1940–1952).

Abb. 5. Prag-Burg, Goldenes Gässchen beim Turm Daliborka. Schichtenfolge mit Befundlokalisierung samt dem Grab JUD 5/1967 (BORKOVSKÝ DENÍK 1965–1968).

Abb. 6. Prag-Burg, Goldenes Gässchen. Keramik Eing.-Nr. 14638 aus der schwarzen Kulturschicht (mit dem Grab JUD 5/1967) oberhalb des Untergrunds nördlich der Nr.-Konskr. 9 oder 10 (nach TOMKOVÁ/MATÍŠEK 2016, 165, Abb. 5/6).

Abb. 7. Anton Langweil, 1830: Modell von Prag – Detail vom östlichen Ende der Prager Burg. **1** – Kleines Lobkowiczhaus (Nr.-Konskr. 7); **2** – Palais Lobkowicz (Nr.-Konskr. 3); **3** – Burggrafenamtsgebäude (Nr.-Konskr. 6); **4** – Jiřská G. Nr.-Konskr. 8; **5** – Jiřská G. Nr.-Konskr. 9; **6** – Jiřská G. Nr.-Konskr. 10. Zwischen den Häusern Nr.-Konskr. 9 und 10 deutliche nicht verbaute Lücke (Unterlage entnommen aus KUBIČEK/PAUL 1961, Ausschnitt aus dem Blatt 70; grafische Gestaltung M. Housková).

Abb. 8. Prag-Burg, Jiřská G., Häuserblock Nr.-Konskr. 8–10. **A** – Skizze des Architekten P. Janák, Grundriss in der Erdgeschosshöhe mit schraffiertem Verlauf vom Felsenuntergrund (nach JANÁK 1952, Abb. an der Seite 5). Der Plan kommt aus der Dokumentation von P. Janák während der Rekonstruktion der Gebäude in den 1950er Jahren heraus, die in der Plänesammlung des Archivs der Prager Burg unter Signatur 10808 aufbewahrt ist; **B** – 1. Untergeschoss nach F. Kašička (nach P. Janák Erdgeschoss). Kolorierter Baualtersplan in der Ebene des 1. Untergeschosses im Zustand nach den Rekonstruktionen der Objekte mit Auszeichnung der Lage und des vorausgesetzten Verlaufs des Mauerwerks der einstigen Kapelle des hl. Johannes d. T., wie man von ihr in den 1960er Jahren überlegte (Archiv der Prager Burg, Sammlung der Bauberichte, Best.-Nr. 6 (VF); VILÍMKOVÁ/KAŠIČKA 1967). Es handelt sich um einen und gleichen Raum, die Bezeichnung Erdgeschoss bezieht sich zur niedriger liegenden Jiřská G., während das 1. Untergeschoss zum höher liegenden Goldenen Gässchen. Die Rekonstruktionen der Objekte brachten keine Belege der Relikte der vermuteten Kapelle zutage: **rosa** – hypothetisch gotisches Mauerwerk; **blau** – renaissancezeitliches Mauerwerk; **hellblau** – hypothetisch; **braun** – Barockmauerwerk; **hellbraun** – hypothetisch; **grün** – klassizistisches Mauerwerk; **gelb** – neuzeitlich; **kleine Ringe** – hypothetisches Vorhandensein und vorausgesetzter Verlauf vom Umfassungsmauerwerk der verschwundenen Kapelle des hl. Johannes.

Abb. 9. Anonym, gegen Mitte des 19. Jahrhunderts: Plan des nordöstlichen Teils der Prager Buranlage (APH SPS/Archiv der Prager Burg, Plänesammlung Nr. 126/6). **a** – Palais Lobkowicz; **b** – Kleines Lobkowiczhaus (Nr.-Konskr. 7); **c** – Burggrafenamtsgebäude (Nr.-Konskr. 6); **d** – Nr.-Konskr. 5. **Rote Linie** zeichnet die Lücke zwischen Nr.-Konskr. 9 und 10 aus (grafische Gestaltung M. Housková, 2024).

Abb. 10. Vincenz Morstadt, 1829: Ansicht von Hradschin von Nordosten, Ausschnitt. Vor dem Schwarzen Turm ist das heute nicht mehr vorhandene spätgotische Haus Nr.-Konskr. 5 gut deutlich (s. **Pfeil**), das im Jahre 1574 an Wratislav von Pernstein zugefallen ist (übernommen aus *sine* 1829–1830, s. p., angewendet in HLAVSA 1973, Abb. 13).

Abb. 11. Prag-Burg, Plan des Klosters des hl. Georg, 1627–1628: **A** – zeitgenössischer Zustand (1628); **B** – Absicht der Errichtung eines Klostergartens. **A:** **a** – Kloster des hl. Georg; **b, k, n, o, p, r** – Klosterbesitz (**rot** unterfärbt); **h, i** – Ställe und Schuppen; andere Buchstaben – Häuser einzelner Besitzer. **B** – Absicht der Errichtung eines Klostergartens; gleiche Objekte sind wie im Plan A mit Buchstaben **a–i, t** bezeichnet. **Rote Linie** begrenzt die Fläche des beabsichtigten Gartens (Nationalarchiv, Böhmisches Hofkammerabteilung IV, Sign. P, Karton 187, A – fol. 138; B – fol. 137).

Abb. 12. Prag-Burg, Jiřská G. Nr.-Konskr. 7, 1645. Marstallgrundriss, definitiver Bauplan (Marstall zum Kleinen Lobkowiczhaus Nr.-Konskr. 7) in der Erdgeschossesebene (**A**) und in der Obergeschossesebene (**B**), für den Maurermeister Santino de Bossi bestimmt. An der Rückseite befindet sich ein Vermerk „Poslední abrys Santinu jak marštale stavěti má, 19. Juli 1645 učiněný“ (Der letzte Abriss für Santin, wie er die Marställe bauen soll, am 19. Juli 1645 verfertigt – Lobkowiczsche Bibliothek und Archiv, Schloss Nelahozeves/Mühlhausen, Tschechien, LRR/Lobkowicz-Raudnitz, Familienarchiv, Sign. P 3/1, fol. 78).

Abb. 13. Prag-Burg, Jiřská G. Nr.-Konskr. 7, nicht datiert (1868–1900). Bestand der Realität Nr. 7: **A** – Erdgeschoss; **B** – I. Stock; **C** – Durchschnitte durch Nr. 7 (SOA/Staatliches Gebietsarchiv in Litoměřice/Leitmeritz, Lobkovicové roudniční – Stavební úřad/Die Lobkowicz-Raudnitz – Bauamt, Best.-Nr. 1514–1515).

Tab. 1. Das Gräberfeld nördlich der Jiřská G. – Übersicht der Gräber.

Tab. 2. Das Gräberfeld JUD nördlich der Jiřská G. – Übersicht des Vorhandenseins der Menschenknochen in der Sekundärposition (Fortsetzung an der folgenden Seite).

Tab. 3. Kapelle des hl. Johannes d. T. und ausgewählte Objekte in ihrer Umgebung in den Schriftquellen.

Übersetzung von Jindřich Noll

PhDr. Kateřina TOMKOVÁ, Ph.D., archeolog, tomkova@arup.cas.cz
Archeologický ústav AV ČR Praha, v.v.i., Letenská 4, CZ-118 01 Praha 1

Mgr. Petr KOPIČKA, archivář, kopicka@soalitomereice.cz
Státní oblastní archiv v Litoměřicích, Krajská 48/1, CZ-412 01 Litoměřice